

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

VASTE GROND

Verkiezingsprogramma van het GPV

1998-2002

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

VASTE GROND

Verkiezingsprogramma van het GPV

1998-2002

"Wie naar mij luistert en doet wat Ik zeg, is verstandig. Hij lijkt op een man die zijn huis op een rots bouwt. Het kan regenen, er kan een overstroming komen en het kan stormen. Maar het huis blijft staan, want het heeft een goede fundering. Maar wie hoort wat ik zeg en zich er niets van aantrekt, is dom. Hij lijkt op een man die zijn huis op zand bouwt. Als dat huis te lijden krijgt van regen, overstroming en storm, stort het met donderend lawaai in."

Jezus Christus

in het evangelie naar Matteus (hoofdstuk 7 vs 24 t/m 27), weergave Het Boek

INHOUD

Inleiding	4
1. Vaste Grond voor bescherming van het leven	7
1.1 Doel van het leven	
1.2 Bescherming van het leven	
1.3 Kunstmatige bevruchting	
1.4 Erfelijkheid en prenataal onderzoek	
1.5 Abortus provocatus	
1.6 Terminale zorg	
1.7 Euthanasie	
2. Vaste Grond in huwelijk en gezin	10
2.1 Huwelijk en samenlevingsvormen	
2.2 Echtscheiding	
2.3 Gezin	
2.4 Familierecht	
2.5 Jeugdbeleid	
2.6 Jeugdhulpverlening	
3. Vaste Grond voor meer veiligheid	13
3.1 Integraal veiligheidsbeleid	
3.2 Geweld	
3.3 Drugs	
3.4 Regelgeving	
3.5 Politie	
3.6 Opsporing	
3.7 Openbaar Ministerie	
3.8 Rechterlijke macht	
3.9 Veiligheid voor vreemdelingen	
3.10 Verkeersveiligheid	
3.11 Rampen	
4. Vaste Grond voor werk en inkomen	17
4.1 Overheid en werkgelegenheid	
4.2 Flexibilisering van arbeid	
4.3 Bijzondere situaties	
4.4 Inkomen	
4.5 Sociale zekerheid	

4.6	AOW	
4.7	Armoede	
5.	Vaste Grond in de zorgverlening	20
5.1	Overheid en gezondheidszorg	
5.2	Mensen met een handicap	
5.3	Ouderen	
5.4	Geestelijke gezondheidszorg	
5.5	Dak- en thuislozen	
5.6	Verslaving	
5.7	Financiering	
5.8	Organisatie	
5.9	Personeel	
6.	Vaste Grond bij het beheer van de schepping	24
6.1	Overheid en milieu	
6.2	Burgers en bedrijven	
6.3	Bodemsanering	
6.4	Luchtvervuiling en klimaatverandering	
6.5	Afval	
6.6	Water	
6.7	Geluid	
6.8	Natuur en landschap	
6.9	Welzijn van planten en dieren	
7.	Vaste Grond bij de economische en ruimtelijke ontwikkeling	28
7.1	Duurzame economische ontwikkeling	
7.2	Overheid en markt	
7.3	Technologie	
7.4	Midden- en kleinbedrijf	
7.5	Landbouw	
7.6	Landbouw en milieu	
7.7	Visserij	
7.8	Ruimtelijke ordening en spreiding van werkgelegenheid	
7.9	Verkeer	
7.10	Infrastructuur	
7.11	Luchtvaart	
7.12	Volkshuisvesting	
7.13	Leefbaarheid	
8.	Vaste Grond bij het ontwikkelen van talenten	34
8.1	Overheid en onderwijs	

8.2	Vrijheid van onderwijs	
8.3	Primair onderwijs (basisonderwijs)	
8.4	Speciaal onderwijs	
8.5	Voortgezet onderwijs	
8.6	Beroepsonderwijs en educatie	
8.7	Hoger onderwijs	
8.8	Cultuur en kunst	
8.9	Media	
8.10	Sport en recreatie	
9.	Vaste Grond voor het binnenlands bestuur	39
9.1	Geloofwaardigheid	
9.2	Vrijheid van godsdienst	
9.3	Kerk en staat	
9.4	Openbare zeden	
9.5	Grondwet	
9.6	Koningin, regering en parlement	
9.7	Gemeenten en provincies	
9.8	Koninkrijkszaken	
9.9	Minderheden	
10.	Vaste Grond in het buitenlands beleid	43
10.1	Uitgangspunten buitenlands beleid	
10.2	Europa	
10.3	Ontwikkelingssamenwerking	
10.4	Defensie	
11.	Vaste Grond voor de overheidsfinanciën	46
11.1	Belastingen	
11.2	Financieringstekort	
11.3	Begrotingsruimte	
11.4	Nieuw beleid	
	Samenvatting in actiepunten	48

INLEIDING

VASTE GROND

Een paars kabinet was niet de keuze van het GPV. Maar is er na vier jaar paars echt veel veranderd? Er zijn verschillen tussen het kabinet-Kok en de kabinetten-Lubbers. Maar wat veel meer opvalt is de continuïteit met het verleden.

Liberalisme en sociaal-democratie blijken veel minder van elkaar te verschillen dan tot voor kort werd aangenomen. Christen-democraten hebben altijd zowel met de VVD als met de PvdA kunnen samenwerken, en zouden dit nu met elk van de parse partijen weer kunnen en willen.

Politieke tegenstellingen zijn veelal accentverschillen geworden. Daardoor kan het in de politiek steeds meer over personen gaan in plaats van over politieke uitgangspunten en doelstellingen. Maar personen zijn kwetsbaar. Ze kunnen zo vervangen zijn.

Iedere partij heeft het beste voor met de Nederlandse samenleving. Werk en inkomen, welzijn en ontplooiing, het zijn de steeds weerkerende begrippen in alle verkiezingsprogramma's. Valt er dan nog wel iets te kiezen in Nederland?

Jazeker, voor mensen die met oppervlakkige verhalen geen genoegen nemen. Politici moeten voortdurend keuzen maken. Ze krijgen te maken met tegenstrijdige belangen en met tegenvallende ontwikkelingen. Niet alles kan tegelijk. Dan wordt er gekozen. Dan wordt de stem van de kiezers gebruikt. Bij verkiezingen bepalen de kiezers wie in de volgende periode de keuzes gaan maken. Daarbij komt het erop aan niet alleen af te gaan op fraaie zinnen in een program of tijdens een toespraak of debat. Wie echt wil kiezen moet doorvragen. Waarop zijn politieke uitspraken gebaseerd? Hoe hard zijn ze? Welk fundament ligt eronder?

In de bijbel maakt Jezus een mooie vergelijking tussen twee mannen. Beiden bouwen een huis. De een brengt een stevige fundering aan onder het huis, op de rotsbodem. De ander bouwt op zandgrond. Dan komt er een overstroming, met storm en regen. Het huis met de fundering blijft staan, het huis op de zandgrond wordt ondermijnd en stort in.

Een politiek program dat bestand is tegen tegenwind, dat houvast biedt als noodzakelijke keuzen moeten worden gemaakt, moet op vaste grond zijn gebouwd en van een stevige fundering zijn voorzien.

Jezus zei in zijn verhaal over de twee bouwers dat de man die verstandig te werk ging naar Hem geluisterd had. Het Woord van God is geen drijfzand maar biedt een vaste grond, ook voor het doen van politieke keuzen. Het tilt de politiek van alle dag uit boven het niveau van touwtrekken om een zo groot mogelijk aandeel uit de gemeenschappelijke pot. Het biedt houvast in moeilijke tijden. Het kan dat ook, omdat het het Woord is van de grote Koning die over alles regeert.

Het GPV kiest voor deze vaste grond. Dit program wil daarop bouwen. GPV'ers zijn daarop aanspreekbaar. Staande op die vaste grond komt het GPV tot duidelijke keuzen. In ethische kwesties, maar ook in alledaagse vraagstukken over werk en inkomen, gezondheidszorg en onderwijs. Er valt dus wat te kiezen bij het GPV.

Werk, werk en nog eens werk was het centrale thema van het kabinet-Kok. Het kabinet is daarin geslaagd. Bijna een half miljoen extra banen in vier jaar. Maar nog geen 20% van deze banen kwam terecht bij werklozen, en slechts een kleine 3% bij mensen die gedeeltelijk arbeidsongeschikt waren verklaard.

Het GPV kiest voor een werkgelegenheidsbeleid waarin langdurig werklozen en gedeeltelijk arbeidsongeschikten absolute prioriteit krijgen. Omdat ook deze mensen talenten van hun Schepper hebben ontvangen. Als de overheid zich niet extra voor hen inzet komen zij in de marge van de samenleving terecht.

Faciliteiten voor het bedrijfsleven kunnen de concurrentiekracht en daarmee de werkgelegenheid bevorderen. Het GPV let daarbij vooral op het midden- en kleinbedrijf, omdat daar de beste mogelijkheden liggen voor een zinvolle bijdrage aan de ontwikkeling van onze samenleving.

Economische groei is belangrijk. Maar Nederland behoeft niet ten koste van alles een koppositie in Europa te verwerven. Het GPV wil geen stress-maatschappij, maar een maatschappij waarin mensen tijd hebben voor de opvoeding van kinderen, voor vrijwilligerswerk en voor zinvolle ontspanning. Liever iets minder luxe dan het verlies van de zondag als rustdag.

Mensen met een uitkering behoren mee te delen in de gestegen welvaart. Het GPV kiest daarom liever voor een royale verhoging voor hen die het echt nodig hebben dan voor een klein beetje extra voor iedereen. Wie echt arm is heeft recht op hulp, leren we uit de bijbel.

Iedere mens dankt zijn leven aan God die voor hem wil zorgen, van het prille begin tot de laatste ademtocht. Daarom kiest het GPV voor hulp aan mensen in moeilijke omstandigheden, niet voor het eigenmachtig beschikken over het leven van mensen.

Verslaving aan alcohol, drugs, gokken of roken bedreigt de gezondheid en het leven van mensen. Elke tweeslachtigheid in het overheidsbeleid op dit punt ondermijnt de geloofwaardigheid ervan. Daarom kiest het GPV voor een consequente strijd tegen verslaving, en wijst het een gedoogbeleid af.

Mensen leven op allerlei manieren met elkaar samen. God heeft echter bij de schepping van de mens het huwelijk van man en vrouw gegeven. Daarom kiest het GPV voor huwelijk en gezin. Geen andere leefvorm kan daaraan gelijk gesteld worden. Kinderen behoren zoveel mogelijk opgevoed te worden door hun natuurlijke ouders.

Onderwijs behoort in het verlengde te liggen van de opvoeding thuis. Niet de overheid maar de ouders en de school zijn daarom verantwoordelijk voor het onderwijs op school. Ouders mogen niet belemmerd worden in de schoolkeuze voor hun kinderen.

Nederland is geen eiland in Europa maar draagt mede-verantwoordelijkheid in internationaal verband. Als wezenlijke waarden in het geding zijn, kiest het GPV echter voor blijvende nationale zeggenschap.

Nederland kan het vluchtelingenvraagstuk niet oplossen. Maar het moet wel zijn aandeel in de opvang van vluchtelingen royaal leveren. Het GPV kiest voor de vervolgdgen, zoals Jezus ons geleerd heeft.

Kiezen is prioriteiten stellen, voorrang geven aan het ene belang boven het andere.

- * *In deze tijd van welvaart kiest het GPV voor hen die extra hulp nodig hebben, zoals bijstandsgerechtigden, ouderen en mensen met een handicap.*
- * *Het GPV wil investeren in een veilige en schone samenleving, waarin er werk is voor velen en onderwijs voor iedereen.*
- * *Het GPV accepteert daarbij dat de mogelijkheden voor lastenverlichting beperkt zullen zijn. Dat is na de lastenverlichtingen in het recente verleden ook een verantwoorde afweging.*

De keuzen waar het GPV voor staat zijn niet altijd eenvoudig te realiseren. Ze vragen om een krachtig overheidsbeleid, dat steun vindt in de samenleving. Het GPV wil zich daar sterk voor maken in de overtuiging dat dit program is gebouwd op vaste grond. Dat geeft ook vrijmoedigheid om hiervoor uw steun te vragen.

VASTE GROND

1. VOOR BESCHERMING VAN HET LEVEN

1.1 Doel van het leven

In Genesis 1 lezen we dat God in het begin de hemel en de aarde gemaakt heeft, met alles wat op de aarde leeft. Op de zesde dag schiep Hij de mens naar zijn beeld, en stelde hem aan als zijn rentmeester. Daarmee kreeg de mens een vast doel in zijn leven, namelijk God te eren en te dienen. Dit moet ook het uitgangspunt zijn in het overheidsbeleid. Daarbij horen een verantwoorde ontwikkeling en beheer van de schepping en een zo goed mogelijk gebruik van ieders persoonlijke talenten.

1.2 Bescherming van het leven

Omdat elk leven door God gemaakt is, is ook elk leven waardevol. Daarom moeten we daar zorgvuldig mee omgaan, en het zo goed mogelijk beschermen. Dat geldt vooral voor het zwakke leven dat niet voor zichzelf kan opkomen, of het nu gaat om mens, dier of plant. Nu we zien dat niet alleen het dierlijk en plantaardig leven (milieuvervuiling) maar ook het menselijk leven bedreigd wordt (abortus, euthanasie) rust op de overheid een bijzondere taak om beschermend op te treden. Door voorgaande kabinetten, zowel met als zonder het CDA, is hieraan te weinig gedaan. De bescherming van het ongeboren, zwaar gehandicapte en naar het einde gaande leven is daardoor onvoldoende gegarandeerd. Als op deze weg wordt voortgegaan is het de vraag of er in de toekomstige samenleving nog plaats zal zijn voor het niet-gave, niet-productieve en niet-gewenste menselijk leven. Het GPV wil dat de overheid haar beschermende taak volgens het gebod van God serieus neemt door een goede wetgeving en controle op de naleving daarvan.

1.3 Kunstmatige bevruchting

Door nieuwe medische technieken is het mogelijk dat ook mensen die voorheen geen kinderen konden krijgen dat nu wel kunnen. Dat is op zichzelf fijn, maar aan die nieuwe technieken kunnen ook grote nadelen kleven. Bij in vitro fertilisatie (ivf) moet het niet-benutten van embryo's voorkomen worden, evenals het ontstaan van extreme meerling-zwangerschappen. Selectieve abortus in geval van meerling-zwangerschappen mag alleen worden toegepast wanneer het leven van de moeder of de kinderen in gevaar is. Het experimenteren met embryo's en het kweken ervan voor wetenschappelijk onderzoek wordt niet toegestaan. Dit geldt ook voor het gebruik van en de handel in weefsel van foetussen.

1.4 Erfelijkheid en prenataal onderzoek

Adequaat erfelijkheidsonderzoek en een goede voorlichting ten aanzien van erfelijke afwijkingen zijn van groot belang. Op basis hiervan moeten ouders zelf de beslissing nemen of zij op een verantwoorde wijze kinderen kunnen krijgen.

Genetische manipulatie op orgaaniveau, gericht op het genezen van erfelijke ziekten, kan veelbelovend zijn. Maar omdat God ieder mens unieke kenmerken gegeven heeft, mag het daarbij niet gaan om organen die de persoonlijkheid en het wezen van de mens als geheel bepalen. Hersenen en voortplantingsorganen blijven daarom van deze behandelingen uitgesloten. Blijvende veranderingen die via de voortplanting kunnen worden doorgegeven, blijven verboden, mede omdat de risico's van verlies van controle en van een brede en mogelijk blijvende werking hierbij te groot zijn.

Het prenataal opsporen van afwijkingen bij reeds verwekte kinderen (prenatale diagnostiek) mag niet leiden tot selectieve abortus. Dit onderzoek kan wel worden gebruikt wanneer het nuttig is voor een eventuele behandeling van de aandoening.

1.5 Abortus provocatus

Jaarlijks worden in Nederland tienduizenden ongeboren kinderen geaborteerd omdat ze ongewenst zijn of vanwege hun handicap. Abortus vanwege een 'verkeerd' geslacht wordt zelfs door de minister goedgepraat.

Een goede evaluatie en strengere controle van de Wet Afbreking Zwangerschap zijn de eerste stappen op weg naar intrekking van deze wet. Zij moet vervangen worden door een wet waarbij abortus alleen wordt toegestaan wanneer het leven of de gezondheid van de moeder in gevaar is. Voor andere gevallen van ongewenste zwangerschap bestaan alternatieven in de vorm van hulpverlening en adoptie. De overheid zal deze alternatieven door subsidieverlening zoveel mogelijk stimuleren. Daarnaast wordt de subsidiëring van abortus via de AWBZ beëindigd, en mag dit niet worden opgenomen in het basispakket van ziektekostenverzekeringen.

1.6 Terminale zorg

Omdat het leven door God gegeven is, heeft geen mens het recht dit zelf te beëindigen. Waar geen genezing mogelijk is en lijden ondraaglijk wordt, moet dan ook geen (zelf) doding worden toegestaan maar moet alles gedaan worden om het lijden te verlichten. Meer aandacht voor palliatieve zorg (pijnbestrijding) en stervensbegeleiding is daarom noodzakelijk.

Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de wens van de patiënt. Mensen die thuis willen sterven worden daartoe zoveel mogelijk in staat gesteld. Versterking van de thuiszorg is hiervoor noodzakelijk. Waar thuis sterven niet kan, moet opname op een speciale palliatieve afdeling in een ziekenhuis of verpleeghuis dan wel in een hospice mogelijk zijn. Betrokkenheid van familie en andere relaties hierbij is van groot belang. Op deze manier kan de patiënt tijd en rust geboden worden om zich met zo min mogelijk pijn voor te bereiden op het sterven.

1.7 Euthanasie

Euthanasie is nog steeds strafbaar volgens het Wetboek van Strafrecht, en dat moet zo blijven. Maar de bestaande praktijk, waarbij de normen onder de zgn. meldingsregeling steeds verder zijn opgerekt, haalt dit strafrechtelijk verbod onderuit en moet worden

ingedamd. Artsen dienen meer voorlichting te krijgen over de mogelijkheden van pijnbestrijding en worden verplicht om een palliatief deskundige collega te raadplegen met betrekking tot alternatieven voor euthanasie. Euthanasie op wilsonbekwamen (baby's, comapatiënten) wordt niet toegestaan.

VASTE GROND

2. IN HUWELIJK EN GEZIN

2.1 Huwelijk en samenlevingsvormen

Het huwelijk van man en vrouw is door God ingesteld. Daarom mogen andere samenlevingsvormen hieraan niet worden gelijkgesteld. Wel kan het nodig zijn om ter bestrijding van onrechtvaardige situaties een regeling te treffen waarin op materiële punten rechtsgevolgen gelden die vergelijkbaar zijn met die voor gehuwden.

Adoptie en kunstmatige voortplantingstechnieken worden alleen toegestaan binnen het huwelijk. Draagmoederschap en bemiddeling daarbij worden afgewezen.

Ieder kind moet het recht hebben te weten wie zijn biologische ouders zijn.

2.2 Echtscheiding

De bijbel leert dat huwelijken voor het leven gesloten worden. Echtscheiding wordt daarom zoveel mogelijk voorkomen. Daarnaast vraagt ook het belang van kinderen om echtscheiding zoveel mogelijk te beperken. De echtscheidingsprocedure zal daarom niet vereenvoudigd worden, maar er moet juist een regeling tot stand komen waarin bemiddeling en streven naar instandhouding van het huwelijk centraal staan. Daarbij wordt de rechter wettelijk bevoegd om de behandeling van een verzoek om echtscheiding op te schorten, om daardoor deskundigen in de gelegenheid te stellen om op instandhouding van het huwelijk gerichte hulp te bieden.

Voordat de echtscheiding wordt uitgesproken moet de rechter controleren of overeenstemming is bereikt met betrekking tot de kinderen. Als dat niet zo is, verwijst hij naar een bemiddelaar.

De rechter ziet toe op een goede omgangsregeling waarin de positie van alle betrokkenen evenwichtig geregeld is.

2.3 Gezin

Een stabiel gezinsleven is belangrijk voor een goede ontwikkeling van kinderen, en daarom van groot belang voor de toekomst van de samenleving. De overheid moet daarvoor voldoende voorwaarden scheppen. De aanstelling van een minister of staatssecretaris voor gezinszaken is daarbij een stap in de goede richting.

Het moet mogelijk zijn om met het inkomen van één kostwinner een gezin te onderhouden. Een vrije keuze in de taakverdeling tussen man en vrouw, en een versterking van de verzorgende rol van de vader daarbij, wordt bevorderd door vergroting van de mogelijkheden tot deeltijdarbeid.

Kinderopvang is in principe een zaak van ouders en werkgevers, en wordt daarom alleen in geval van medische of sociale noodzaak gesubsidieerd.

Bezuinigingen op de kinderbijslag moeten in ieder geval voor grotere gezinnen worden teruggedraaid.

2.4 Familierecht

Natuurlijke afstamming en bloedverwantschap vormen de basis voor het familierecht. Uitgangspunt voor regelgeving is dat kinderen geboren worden binnen een huwelijkse relatie. Wanneer niet-gehuwde natuurlijke ouders hun verantwoordelijkheid tegenover hun kinderen willen nakomen kan gezamenlijk ouderlijk gezag worden toegestaan. Gezamenlijke voogdij is mogelijk wanneer die wordt uitgeoefend in een gezinssituatie.

2.5 Jeugdbeleid

Het is voor de overheid een uitdaging de voorwaarden te scheppen waarbinnen jongeren hun van God gegeven talenten tot ontwikkeling kunnen brengen. Daarbij past in de eerste plaats een overtuigend gezinsbeleid, omdat vitale gezinnen voor jongeren de beste garantie vormen voor een goede start in de samenleving. Aan die goede start moet ook een perspectiefvol vervolg worden gegeven. Jongeren horen erbij, moeten serieus genomen worden, verantwoordelijkheid kunnen dragen en betrokken worden bij het oplossen van vraagstukken die hen direct raken.

Een kwalitatief goed en toegankelijk onderwijs is daarvoor een eerste voorwaarde. Daarnaast moeten jongeren zich ook in buitenschoolse activiteiten en vrijetijdsbesteding verder kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en mondige burgers. Jongeren worden daarom meer betrokken bij het jeugdwerk in hun eigen wijk en krijgen meer mogelijkheden voor een actieve vrijetijdsbesteding.

Omdat jongeren erbij horen, moet het werkgelegenheidsbeleid voor hen zodanig zijn dat jongeren die hun handen uit de mouwen willen steken daartoe ook in staat gesteld worden. Bestaande wettelijke mogelijkheden daartoe worden ten volle benut en indien nodig aangevuld met maatregelen die erop gericht zijn jongeren werkervaring te laten opdoen. De aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt wordt verbeterd, en de toeleiding van allochtone jongeren naar de arbeidsmarkt heeft een hoge prioriteit. Van verlaging van het minimumjeugdloon kan geen sprake zijn.

Integraal jeugdbeleid wordt gestimuleerd omdat hiermee activiteiten van diverse instanties die betrokken zijn bij het jeugdbeleid beter op elkaar worden afgestemd.

2.6 Jeugdhulpverlening

Niet alle jongeren hebben een goede relatie met hun ouders. Ook door onvoldoende onderwijs, werkloosheid, alcohol- of druggebruik en gokken kunnen jongeren in problemen komen. De samenleving moet zich niet van hen afkeren, maar moet bescherming en een nieuw perspectief bieden.

De hulpverlening aan jongeren begint met een gezinsbeleid dat erop gericht is ouders in staat te stellen hun kinderen goed op te voeden, om zo problemen te voorkomen. De hulpverlening aan gezinnen met problemen wordt waar mogelijk gericht op herstel van de gezinsrelatie. Er worden voldoende mogelijkheden geboden voor opvoedingsondersteuning. In situaties waarin de relatie tussen de ouders ernstig is verstoord en waarvan het kind de dupe dreigt te worden, kan een formele rechtsingang voor minderjarigen worden toegestaan. De Kinderombudsman wordt geïntroduceerd om de bescherming van kinderen verder te verbeteren en een duidelijk aanspreekpunt te creëren waar zij met hun problemen

vertrouwelijk terecht kunnen.

Wanneer herstel van de gezinsrelatie niet mogelijk is moeten kinderen worden ondergebracht in opvanggezinnen en -tehuizen. Daarvoor moeten voldoende plaatsen beschikbaar zijn. Extra geld is nodig voor de uitbreiding van het aantal gezinsvoogden en van de capaciteit in opvanginstellingen.

De mogelijkheden voor identiteitsgebonden jeugdhulpverlening moeten in stand blijven. De regionale bureaus voor jeugdhulpverlening worden verplicht om desgevraagd te verwijzen naar identiteitsgebonden instellingen of beter, er komt een wettelijke mogelijkheid voor landelijke bureaus voor jeugdzorg ten behoeve van landelijk erkende identiteitsgebonden instellingen.

Ook voor de aanpak van jeugdcriminaliteit geldt dat ouders en kinderen allereerst op hun eigen verantwoordelijkheden gewezen worden. Die verantwoordelijkheid moeten zij eventueel met behulp van anderen ook inhoud kunnen geven. Door preventieve maatregelen, een integrale aanpak op lokaal niveau en een snelle uitvoering van straffen wordt het aantal jongeren in justitiële jeugdinrichtingen beperkt. Jongeren die desondanks daarin geplaatst worden moeten een zodanige begeleiding krijgen dat zij niet opnieuw vervallen tot criminaliteit. Hiervoor zijn voldoende financiële middelen noodzakelijk.

Verslaving aan alcohol, drugs en gokken wordt tegengegaan. Een overheid die jongeren serieus neemt voert ook hier een geloofwaardig beleid en laat niet oogluikend toe wat wettelijk verboden is.

VASTE GROND

3. VOOR MEER VEILIGHEID

3.1 Integraal veiligheidsbeleid

De criminaliteit in Nederland is hoog, en veel burgers voelen zich daardoor onveilig. Het tegengaan hiervan is een eerste taak van de overheid, en moet daarom veel aandacht krijgen. Het aanstellen van meer agenten en toezichthouders is daarbij nodig, maar niet voldoende. De politie moet worden versterkt, met name ook in plattelandsgemeenten. Daarnaast is een integraal en gecoördineerd veiligheidsbeleid, zowel gemeentelijk, nationaal als internationaal, noodzakelijk omdat hiermee veel criminaliteit voorkomen kan worden. Daarbij zal ook vanuit terreinen als onderwijs, werkgelegenheid, jeugdbeleid, verslavingszorg en ruimtelijke ordening een bijdrage aan het terugdringen van de criminaliteit geleverd moeten worden.

Versterking van het normbesef en terugkeer naar de regels die de bijbel leert zijn daarbij heel belangrijk. Ook moeten de verantwoordelijkheden meer gelegd worden waar ze horen te liggen. Bestrijding van criminaliteit is niet alleen een zaak van de politie, maar ook van ouders, leerkrachten, wijkbewoners en ondernemers, dus van ons allemaal.

3.2 Geweld

Ter bestrijding van het geweld op straat wordt een landelijk platform tegen geweld opgericht. Hierin hebben vertegenwoordigers van ministeries, werkgevers- en werknemers, onderwijsorganisaties, kerken, ouderen- en jongerenorganisaties, etnische minderheden en sportorganisaties zitting. De eindverantwoordelijkheid voor de bestrijding van geweld op straat ligt bij de rijksoverheid. Zij moet onder meer gericht onderzoek doen naar oorzaken, omstandigheden en maatregelen rond geweld, stimulerend en coördinerend optreden naar lokale overheden en maatschappelijke organisaties en voorwaarden scheppen voor bestrijding van geweld op lokaal niveau. Aan opsporing en vervolging van geweldszaken wordt prioriteit gegeven.

3.3 Drugs

Het drugsbeleid wordt aangescherpt. In samenwerking met de Nederlandse Antillen en Aruba wordt voorkomen dat deze koninkrijksdelen worden gebruikt als tussenschakel in de drugshandel tussen Zuid-Amerika en Nederland. Vrije verstrekking van heroïne wordt niet toegestaan. Ook ten aanzien van softdrugs kan het huidige gedoogbeleid geen oplossing zijn. In plaats hiervan wordt gestreefd naar sluiting van alle coffeeshops. De verkoop van paddestoelen(producten) met een hallucinerende werking wordt verboden.

Omdat houseparty's onvermijdelijk gepaard blijken te gaan met grootschalig XTC-gebruik worden hiervoor geen vergunningen meer verleend. Naast aanscherping van het justitieel drugbeleid moet ook de zorg aan drugsverslaafden worden versterkt (zie par. 5.6).

3.4 Regelgeving

De overheid moet duidelijke en uitvoerbare regels stellen, en ook toezien op de naleving daarvan. De wetgever mag zich niet volgend opstellen ten aanzien van rechterlijke uitspraken, maar moet zelf durven kiezen en duidelijk richting aangeven.

3.5 Politie

Een nieuwe indeling van de politieorganisatie is vooralsnog niet gewenst. Overheveling van het beheer van de politie naar de provincie wordt daarom afgewezen. Wel moet de democratische controle op het functioneren van korpschefs en korpsbeheerders worden versterkt.

Er wordt naar gestreefd de politie zoveel mogelijk wijks- of dorpsgericht te laten werken. De politie komt daardoor dichterbij de burger te staan, terwijl ook een betere samenwerking met andere organisaties bereikt kan worden. Ook kunnen wensen en klachten op dat niveau beter geïnventariseerd worden. De politie is aanspreekpunt voor de burger, maar moet ook middelen hebben om iets voor die burger te doen. Om dat voor elkaar te krijgen, kan meer gebruik gemaakt worden van vrijwillige politie voor eenvoudig en ondersteunend politiewerk.

De politie moet zich meer gaan bezighouden met haar kerntaak: de bestrijding van criminaliteit. Daartoe kunnen toezichthoudende taken zoveel mogelijk aan anderen (bijvoorbeeld stadswachten) worden uitbesteed. De toezichthouders dienen wel onder regie van de politie te staan. Taken die niet tot de kern van het politiewerk behoren, zoals het opnemen van aangiften ten behoeve van verzekeringsmaatschappijen, kunnen aan andere instanties worden overgedragen.

3.6 Opsporing

Het rapport van de commissie-Van Traa heeft duidelijk gemaakt dat gebruikte opsporingsmethoden niet altijd acceptabel zijn. Om de parlementaire controle hierop te vergroten wordt jaarlijks een rapportage opgesteld waarin wordt aangegeven hoe vaak bepaalde methoden zijn gebruikt en met welk resultaat.

Vérstrekkende opsporingsmethoden moeten worden ondergebracht bij een landelijk rechteam. Hierdoor worden kennis, coördinatie en controle vergroot. Bovendien worden deze bevoegdheden dan gehanteerd door politiemensen die niet direct bij een concrete zaak betrokken zijn, waardoor scoringsdrift voorkomen en toetsing van buitenaf makkelijker wordt.

3.7 Openbaar Ministerie

Het Openbaar Ministerie (OM) moet nauwer met de politie samenwerken om de opsporing van misdrijven te verbeteren, en samen met politie en instellingen meer wijksgewijs gaan werken. De directe aanpak van overtredingen (lik-op-stuk) wordt uitgebreid. Daardoor wordt het vertrouwen van de burger in de opsporing vergroot, en worden de herkenbaarheid en de toegankelijkheid van het OM verbeterd.

Een onafhankelijke positie van het OM ten opzichte van de politiek is van groot belang.

Wel moet er periodiek overleg zijn tussen de minister en het OM over de hoofdlijnen van het beleid. Deze hoofdlijnen worden neergelegd in een beleidsplan, waardoor resultaten meer gericht worden nagestreefd. Onder bijzondere omstandigheden kan de minister voor concrete zaken over een aanwijzingsbevoegdheid beschikken en zo beslissen wat moet gebeuren.

Het college van Procureurs-Generaal moet voorwaardenscheppend optreden en sturen op hoofdlijnen. Hierdoor blijft per parket beleidsruimte over voor aansluiting bij plaatselijke omstandigheden.

3.8 Rechterlijke macht

Burgers hebben belang bij een kwalitatief goede, toegankelijke en voldoende snelle rechtspraak. Voor een rechtspraak in de nabijheid van de burger is het behoud van de kantonrechten van groot belang. Wel zouden hun taken kunnen worden aangepast en kan meer samenwerking tussen kantongerechten onderling en tussen kantongerecht en rechtbank worden bepleit.

Net als in de rest van de justitiële keten moet ook bij de rechterlijke macht gezocht worden naar mogelijkheden om overbelasting te verhelpen.

3.9 Veiligheid voor vreemdelingen

Vanwege oorlogen en vervolgingen zoeken veel mensen uit andere delen van de wereld hun toevlucht in Nederland. Het bijbelse gebod tot naastenliefde leert ons om ook voor hun veiligheid zorg te dragen. Daarnaast zijn er mensen die vooral om economische redenen naar Nederland komen. Vanwege de beperkte mogelijkheden kan deze laatste groep niet worden toegelaten. Wel moet geprobeerd worden de economische situatie in hun land te verbeteren. Dit is één van de redenen waarom het GPV het budget voor ontwikkelingssamenwerking wil verhogen.

Vluchtelingen worden zoveel mogelijk in de eigen regio opgevangen. Nederland zal hiervoor samen met andere landen voldoende middelen beschikbaar stellen. Vluchtelingen voor wie opvang in de regio niet mogelijk is, worden ruimhartig tot ons land toegelaten. Afstemming van het beleid met andere Europese landen is daarbij noodzakelijk. Om een evenwichtig oordeel over een individuele asielaanvraag mogelijk te maken wordt gestreefd naar verhoging van de kwaliteit van de ambtsberichten over de situatie in het land van herkomst. Deze ambtsberichten worden regelmatig geactualiseerd.

De procedures van behandeling worden verkort. Uitgeprocedeerde asielzoekers worden zo snel mogelijk teruggestuurd. Als dat door gebrek aan medewerking van het land van herkomst niet mogelijk is, moet gezorgd worden voor een gecontroleerde opvang waardoor illegaliteit voorkomen wordt. Ook wanneer niet-uitzetbaarheid te wijten is aan de asielzoeker zelf mogen gezinnen met kinderen niet op straat gezet worden.

De opvang in AZC's wordt verbeterd, met name ten aanzien van de privacy. Daarnaast wordt in samenwerking met plaatselijke organisaties en vrijwilligers gestreefd naar een zinvolle dagbesteding voor de AZC-bewoners.

3.10 Verkeersveiligheid

Elk jaar overkomt ca. 12-13.000 mensen in Nederland een verkeersongeval. Ongeveer 1300 van hen overleven dit niet. Verhoging van de verkeersveiligheid vergt vooral bescherming van de zwakke verkeersdeelnemers als voetgangers en (brom)fietsers tegen de auto. Ook moet meer aandacht worden besteed aan het tegengaan van verkeersonveilig gedrag door met name (brom)fietsers.

Er wordt meer geld uitgetrokken voor beschermende infrastructurele maatregelen.

De voorrangregels op rotondes worden gestandaardiseerd.

Verkeersonveilig gedrag door automobilisten kan worden tegengegaan door invoering van een puntensysteem met als uiteindelijke sanctie intrekking van de rijbevoegdheid.

Op plaatsen waar dit uit het oogpunt van verkeersveiligheid zinvol is wordt de maximumsnelheid verlaagd. Hiermee wordt tevens een bijdrage geleverd aan het tegengaan van milieuvervuiling.

3.11 Rampen

De overheid stelt alles in het werk om rampen te voorkomen en te bestrijden. Ter voorbereiding op rampen moeten alle overheden maatregelen treffen om de gevolgen daarvan te beperken. Ze moeten hiertoe over goede rampenplannen beschikken en hiermee voldoende oefenen.

De afgelopen jaren is meerdere keren gebleken hoe belangrijk een goede beveiliging tegen het water is. Klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en meer ruimtegebruik in de uiterwaarden versterken de noodzaak hiertoe. De kwaliteit van de zeedijken wordt op voldoende niveau gebracht en gehouden. Ten aanzien van de rivieren moet een integraal beleid worden gevoerd waarin onder meer waterretentie, peilbeheer, samenhangend beheer van internationale stroomgebieden en verbreding van winterbeddingen van belang zijn.

Waar dijkverbetering noodzakelijk is, zijn landschappelijke en natuurwetenschappelijke aspecten belangrijke criteria, maar weegt veiligheid het zwaarst.

VASTE GROND

4. VOOR WERK EN INKOMEN

4.1 Overheid en werkgelegenheid

God geeft alle mensen de opdracht om zich in te zetten voor de ontwikkeling van de samenleving, en daarmee ook naar vermogen te voorzien in het eigen levensonderhoud. Waar dat niet mogelijk is moet de overheid haar verantwoordelijkheid waarmaken door het nemen van werkgelegenheidsmaatregelen of het bieden van een vervangend inkomen. Onder het motto 'werk, werk en nog eens werk' heeft het kabinet gestreefd naar terugdringing van de werkloosheid. Dankzij een stevige economische wind mee werd een flinke groei van het aantal banen bereikt. Maar omdat die voornamelijk werden ingenomen door nieuwe intreders op de arbeidsmarkt daalde het aantal werklozen maar weinig. Bovendien werd te weinig rekening gehouden met de mensen die niet kunnen werken, en dreigen de zwakken in de samenleving hiervan het slachtoffer te worden.

Ondanks de groeiende werkgelegenheid blijkt een vrij grote groep werklozen (ca. 250.000 mensen) zeer moeilijk aan werk te helpen. Het probleem zit daarbij vaak enerzijds in gebrek aan scholing en werkervaring, en anderzijds in te hoge arbeidskosten voor de werkgever. Scholing wordt onder meer verbeterd door spijbelen en voortijdig schoolverlaten tegen te gaan, door aandacht voor achterstandssituaties in het onderwijs en door een goed stelsel van (aanvullende) educatie. Daarnaast moeten de bestaande projecten voor werkervaring en gesubsidieerde arbeidsplaatsen worden voortgezet. Extra aandacht is nodig voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten en voor oudere werklozen.

Beperking van arbeidskosten voor werkgevers kan worden gerealiseerd door subsidie op de loonkosten of door maatregelen waardoor het brutoloon daalt maar het nettoloon gelijk blijft.

4.2 Flexibilisering van arbeid

De oprukkende flexibilisering van arbeid, waarbij werktijden steeds soepeler worden gehanteerd, heeft zowel voor- als nadelen. Vanuit het bedrijfsleven wordt vaak de nadruk gelegd op de noodzaak van flexibilisering ter versterking van de concurrentiepositie. Dit eenzijdig vooropstellen van het economisch belang gaat ten onrechte voorbij aan de nadelige gevolgen die flexibilisering kan hebben voor de zondagsrust, voor het gezinsleven en het maatschappelijk leven, en voor de positie van bijvoorbeeld de kleine ondernemers. De invoering van een 7x24-uurseconomie versterkt de bestaande werkdruk en daarmee de stress in de samenleving. Ook haalt dit het cement uit de samenleving en zal het leiden tot desintegratie.

Daarnaast kan flexibilisering de werknemer echter ook meer mogelijkheden bieden om de werktijden aan te passen aan de eigen wensen of om gedurende een langere periode verlof op te nemen, waardoor bijvoorbeeld zorgtaken beter vervuld kunnen worden.

Het GPV is van mening dat economische belangen niet doorslaggevend mogen zijn.

Flexibilisering is daarom alleen aanvaardbaar wanneer een evenwichtige verhouding van voor- en nadelen voor de werknemer is geregeld, en de zondagsrust gewaarborgd wordt.

4.3 Bijzondere situaties

Hoeveel maatregelen er ook worden genomen, er zullen toch mensen zijn die nooit (meer) aan een betaalde baan toekomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor oudere werklozen en voor hen die lang geen baan hebben gehad omdat ze voor een gezin hebben gezorgd. Voor mensen in zulke omstandigheden is het opleggen van een arbeidsplicht niet zinvol. Wel kan vrijwilligerswerk, waarbij ze zich toch nuttig kunnen maken voor de samenleving, voor hen een uitkomst zijn. De mogelijkheden en voorzieningen hiervoor worden verbeterd, evenals die voor werken met behoud van uitkering.

De wettelijke sollicitatieplicht voor alleenstaande ouders met minderjarige kinderen wordt afgeschaft, zodat zij zelf een keuze kunnen maken tussen betaald werk en de zorg voor het gezin. Om te kunnen kiezen voor betaald werk is voor hen beschikbaarheid van voldoende deeltijdarbeid noodzakelijk.

4.4 Inkomen

De groei van de werkgelegenheid is mede te danken aan een gematigde loonontwikkeling. In overleg met de sociale partners wordt ernaar gestreefd deze lijn van 'werk boven inkomen' voort te zetten.

De bijbel leert dat de arbeider zijn loon waard is. Uitgangspunt moet daarom zijn dat wie (volledig) werkt daarvan ook moet kunnen leven en een gezin onderhouden, zonder om een aanvullende uitkering te hoeven vragen. Verlaging van het minimumloon wordt daarom door het GPV afgewezen.

Ook de hoogte van uitkeringen moet voldoende zijn voor het levensonderhoud van de uitkeringsgerechtigde en een eventueel gezin. Daarom moet voor alle uitkeringen behoud van koopkracht en een koppeling aan de lonen van werknemers gelden.

4.5 Sociale zekerheid

De overheid heeft op bijbelse gronden een taak om zorg te dragen voor degenen die niet zelf voor hun levensonderhoud kunnen zorgen, en hun een voldoende inkomen te garanderen. De herziening van het stelsel van sociale zekerheid die de afgelopen jaren is doorgevoerd geeft soms grote negatieve gevolgen te zien. Een voorbeeld daarvan is de WAO. Het oneigenlijk gebruik van de WAO is tegengegaan. Maar arbeidsongeschikten die bij herkeuring alsnog (gedeeltelijk) geschikt worden verklaard, blijken moeilijk aan werk te kunnen komen. Om te voorkomen dat zij in de bijstand terechtkomen, moet de toegang tot de arbeidsmarkt voor hen verbeterd worden. De bereidheid van werkgevers om ex-WAO'ers in dienst te nemen moet worden vergroot. Om afschuiving van verantwoordelijkheden tussen werkgevers en keuringsinstanties te vermijden wordt een heldere verantwoordelijkheidsverdeling ten aanzien van herplaatsing vastgelegd.

Werknemers die lijden aan moeilijk te benoemen aandoeningen als ME en Whiplash dienen een WAO-uitkering te krijgen wanneer deze aandoening het werken feitelijk onmo-

gelijk maakt.

De omzetting van de AWW in de Algemene Nabestaandenwet is door het GPV niet gesteund, onder meer omdat daarmee aan grote groepen weduwen onrecht wordt aangedaan. In plaats van een verwacht recht op uitkering krijgen zij nu een arbeidsplicht opgelegd. Met name voor weduwen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt is dit niet acceptabel. Waar voor andere wrange gevolgen, bijvoorbeeld ten aanzien van ongeneeslijk zieken, inmiddels een wetswijziging in voorbereiding is, moet de wet ook op dit punt zo snel mogelijk gerepareerd worden.

Waar blijkt dat de privatisering van de Ziektewet negatieve gevolgen heeft, zal ook hier een herziening moeten plaatsvinden.

De bezuinigingen op de kinderbijslag hebben de financiële druk op gezinnen met kinderen sterk vergroot. Veel gezinnen dreigen daardoor in de problemen te raken. Deze bezuinigingen worden daarom zoveel mogelijk ongedaan gemaakt. In ieder geval moet compensatie geboden worden aan grotere gezinnen.

4.6 AOW

Het aantal ouderen zal de komende jaren blijven groeien. Ook worden de mensen in Nederland steeds ouder. De overheid heeft tot taak om zorg te dragen voor een aanvaardbaar inkomen voor ouderen. Ze bevordert daarom dat men tijdens de arbeidzame periode van het leven zelf of via de werkgever een particulier pensioen kan afsluiten. Daarnaast moet ook de betaalbaarheid van de AOW gegarandeerd worden. Het hiervoor ingestelde AOW-fonds zal daarvoor onvoldoende zijn, en biedt geen garanties tegen gebruik voor andere doeleinden. Daarom dient gezocht te worden naar een meer structurele oplossing. Het GPV denkt daarbij met name aan het verlengen van de eerste schijf voor de loon- en inkomstenbelasting, waardoor een hoger bedrag aan AOW-premies wordt ontvangen.

4.7 Armoede

In een land dat zo rijk is als het onze mag geen armoede voorkomen. Toch blijken er veel mensen in armoede en sociaal isolement te verkeren. De overheid mag daarin niet berusten. Het in de bijbel vastgelegde 'recht van de arme' betekent dat mogelijkheden geboden moeten worden om uit deze situatie te komen. Daarbij zal ook de taak van individuele burgers en organisaties benadrukt moeten worden, en wordt daadwerkelijke hulpverlening gestimuleerd en ondersteund.

Bij het nemen van maatregelen in het kader van haar eigen taak zal de overheid zich vooral richten op de mensen in de moeilijkste omstandigheden: éénooudergezinnen, ouderen met alleen AOW en langdurig bijstandsgerechtigden. Selectieve verhoging van de bijstand en/of verruiming van de bijzondere bijstand is daarvoor noodzakelijk. Daarnaast wordt door een gericht werkgelegenheidsbeleid alles in het werk gesteld om mensen die daarvoor in aanmerking komen weer maatschappelijk actief te maken in een betaalde baan of in het vrijwilligerswerk. Gemeenten krijgen meer vrijheid en financiële mogelijkheden om voor zowel armoedebestrijding als activering een eigen creatief beleid te voeren.

VASTE GROND

5. IN DE ZORGVERLENING

5.1 Overheid en gezondheidszorg

Een goede gezondheid is een gave van God, waaraan we veel waarde mogen hechten. Uit onderzoek blijkt dat veel Nederlanders dat ook doen. Tegelijk betekent een goede gezondheid ook een opdracht om die in dienst van God te gebruiken, en er zorgvuldig mee om te gaan.

Bij de uitvoering van haar grondwettelijke taak in het kader van de volksgezondheid moet de overheid daarom vooral maatregelen nemen ter voorkoming van ziekten, en bevordert zij dat mensen in staat zijn om zelf zorg te dragen voor hun eigen gezondheid. Daarnaast wordt vrijwillige zorgverlening op individueel niveau (familie, burens etc.) en door organisaties gestimuleerd en versterkt.

Ook moet een voldoende niveau van professionele gezondheidszorg gegarandeerd zijn dat zoveel mogelijk vraaggericht is georganiseerd. Daarbij wordt met name aandacht besteed aan chronisch zieken, gehandicapten, ouderen en mensen met de laagste inkomens.

5.2 Mensen met een handicap

Mensen met een handicap, verstandelijk of lichamelijk, hebben recht op een volwaardige plaats binnen de samenleving. Daarbij wordt hen de mogelijkheid geboden tot actieve betrokkenheid en worden andere burgers gestimuleerd tot hulpverlening.

Het zelfstandig functioneren wordt zoveel mogelijk nagestreefd. Om daaraan inhoud te geven worden de zorgvoorzieningen zo dicht mogelijk bij de zorgvragers gebracht. De behoefte van de zorgvrager vormt daarbij het uitgangspunt. Dit vraagt een integrale, onafhankelijke en objectieve indicatiestelling. De keuzevrijheid van de cliënt wordt onder meer bevorderd door uitbreiding van het persoonsgebonden budget. Het scheiden van wonen en zorg levert een bijdrage aan een flexibel zorgsysteem en verdient daarom krachtige stimulering. Het wegwerken en voorkomen van wachtlijsten krijgt hoge prioriteit. De collectieve verantwoordelijkheid voor de zorg voor (verstandelijk) gehandicapten moet tot uitdrukking blijven komen door financiering via de AWBZ.

Bij het toewijzen van zorg wordt rekening gehouden met de behoefte aan zorgverlening op basis van godsdienst of levensbeschouwing. Er moet ruimte en gelijkberechtiging zijn voor erkende landelijke instellingen die op een dergelijke grondslag werken.

De overheid bevordert mogelijkheden om mensen informele zorgtaken op zich te nemen. Daartoe worden mantelzorg en vrijwilligerswerk gestimuleerd en gefaciliteerd. De mogelijkheden voor belangenbehartiging door patiënten- en clientenplatforms worden verruimd. Door evaluatie en aanpassing van de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) moet een eerlijke verdeling van middelen over de gemeenten op basis van het aantal oudere en gehandicapte inwoners worden gerealiseerd, en moeten richtlijnen voor inkomensgrenzen worden ingevoerd.

Integratie en participatie van gehandicapten vragen een goede toegankelijkheid van onder

meer woningen, openbare gebouwen, vervoer en informatievoorzieningen. Met hun inkomenspositie wordt zorgvuldig omgegaan in het stelsel van eigen bijdragen, door verruiming van de bijzondere bijstand en verruiming van mogelijkheden voor belastingaftrek voor gehandicapten en hun vrijwillige verzorgers.

De overheid zorgt voor voldoende arbeidsmogelijkheden voor mensen met een handicap, onder meer in het kader van de WSW. In het kader van de integratie van gehandicapten zullen ook de mogelijkheden op de reguliere arbeidsmarkt worden vergroot.

5.3 Ouderen

Door hun levenservaring zijn ouderen van groot nut voor onze maatschappij. Het maken van onderscheid wegens ouderdom moet als leeftijdsdiscriminatie worden afgewezen en tegengegaan.

De groei van het aantal ouderen en (hoog)bejaarden brengt ook een groei van de zorgvraag met zich mee. Nu al zijn grote tekorten zichtbaar, en komen daardoor onverantwoorde situaties voor, bijvoorbeeld ten aanzien van de privacy van ouderen in verpleeghuizen. De budgetten voor onder meer thuiszorg, verzorgingstehuizen, verpleeghuizen en psychogeriatricie worden daarom verhoogd.

Ook de mantelzorg, die wordt verleend door familieleden en de naaste omgeving, moet worden versterkt door meer mogelijkheden voor zorgverlof, ondersteunende activiteiten en belastingmaatregelen voor mantelzorgverleners. Daarnaast wordt hun zware taak verlicht door meer mogelijkheden voor tijdelijke opvang van ouderen.

5.4 Geestelijke gezondheidszorg

De samenleving wordt geconfronteerd met een snel toenemende vraag naar geestelijke gezondheidszorg. Zorg voor mensen met psychische problemen wordt zo dicht mogelijk bij de eigen leefomgeving geboden. De mogelijkheden om terug te keren in de maatschappij worden daarmee vergroot en het maatschappelijk functioneren versterkt. Gestreefd wordt naar een samenhangend zorgstelsel waarbij de geestelijke gezondheidszorg zich primair richt op kernfuncties. Voorzieningen die niet specifiek zijn voor GGZ-cliënten, dienen bij andere sectoren te worden ondergebracht. De nadruk moet liggen op ambulante hulpverlening in de thuissituatie of in beschermde en begeleidende woonvormen. Kleinere instellingen midden in de samenleving hebben de voorkeur.

5.5 Dak- en thuislozen

Dak- en thuislozen behoren tot de meest kwetsbare groepen in onze samenleving. De rijksoverheid mag de verantwoordelijkheid voor deze groepen niet uitsluitend aan de gemeenten overlaten, maar moet zorgdragen voor een landelijk sluitend netwerk van voorzieningen voor crisisopvang. Veel van deze mensen horen feitelijk in de geestelijke gezondheidszorg. Versoepeling van de opnamecriteria is daarvoor noodzakelijk. Daarnaast moet, onder meer door een soepele toepassing van de Algemene Bijstandswet, geprobeerd worden om dak- en thuislozen uit de vicieuze cirkel van 'geen huis-geen inkomen-geen huis' te halen.

5.6 Verslaving

Veel mensen, waaronder veel jongeren, zijn verslaafd aan alcohol, tabak, drugs en/of gokken. Zij schaden daarmee hun gezondheid, verwaarlozen bij sommige verslavingen hun maatschappelijke taak en vervallen soms zelfs tot criminaliteit. De overheid moet verslaving terugdringen via voorlichting en preventie, en daarnaast een goede verslaafdenzorg garanderen.

De zorg voor drugsverslaafden wordt versterkt. Deze zorg is gericht op afkicken. Het gratis verstrekken van heroïne is daarbij niet acceptabel. Daarnaast wordt het drugsbeleid aangescherpt (zie par. 3.3).

Het gebruik van alcohol door jongeren wordt tegengegaan, ondermeer door een verbod op alcoholreclame. Het verbod op tabaksreclame wordt uitgebreid tot uitingen in gedrukte middelen en buitenreclame. Daarnaast wordt roken tegengegaan door voorlichting aan met name jongeren.

Er wordt een stringent gokbeleid gevoerd. De staatsloterij en andere grote loterijen worden afgeschaft. Gemeentebesturen moeten de vrijheid krijgen om het aantal gokautomaten in hun gemeente tot 0 te beperken.

5.7 Financiering

De kosten van de gezondheidszorg groeien voortdurend, ondanks het feit dat de overheid al jaren probeert hieraan iets te doen. Zo werd voor de afgelopen kabinetsperiode gestreefd naar een beperking van de groei tot 1,3% per jaar, maar in werkelijkheid bleek dit veel hoger te zijn. En nog steeds zien we grote en onaanvaardbare tekorten in bijvoorbeeld de thuiszorg, de gehandicaptenzorg en de verpleeghuizen. Ook blijven voor veel voorzieningen wachtlijsten bestaan. Waar deze zich voordoen mogen alleen medische criteria de volgorde van behandeling bepalen.

Het GPV is van mening dat, mede gezien de vergrijzing, een vergroting van het budget voor gezondheidszorg met minimaal 2% per jaar noodzakelijk is. De overheid zal hiervoor geld beschikbaar moeten stellen. Wel moet geprobeerd worden om de kosten van de gezondheidszorg zo goed mogelijk in de hand te houden. Aan de vraag- en aan de aanbodzijde wordt het streven naar kostenbeheersing in de zorg daarom voortgezet.

Het invoeren van een ongebreidelde marktwerking in de gezondheidszorg zal leiden tot grote problemen voor met name de zwakste groepen, en wordt daarom afgewezen. Wel is een voorzichtige invoering van een gereguleerde marktwerking denkbaar.

Daarnaast moeten mensen worden geprikkeld tot meer kostenbewust gedrag. De vervanging van het ziekenfonds door een algemene ziektekostenverzekering volgens het IZA-model (de ziektekostenverzekering voor ambtenaren) kan hieraan een bijdrage leveren. In deze verzekering wordt een brede dekking gekoppeld aan een inkomensafhankelijke premie en een inkomensafhankelijke maximering van eigen bijdragen.

5.8 Organisatie

In de organisatie van de gezondheidszorg zijn de behoeften van de individuele cliënt uitgangspunt. Om dat te bereiken moet de zorgsector flexibeler worden, en wordt de indicatiestelling verruimd. Maar de samenhang in de zorg mag daarbij niet verloren gaan.

Afstemming daartoe tussen overheid, zorgaanbieders, verzekeraars en patiëntenorganisaties kan het beste op regionaal niveau plaatsvinden.

Bij het verlenen en krijgen van zorg is de levensbeschouwing van hulpverlener en patiënt van groot belang. De mogelijkheid voor patiënten om zelf te kiezen voor identiteitsgebonden zorg door landelijk werkende identiteitsgebonden instellingen, dan wel door identiteitsgebonden hulp binnen algemene organisaties, wordt daarom gegarandeerd.

5.9 Personeel

Het tekort aan financiële middelen in de gezondheidszorg leidt niet alleen tot te weinig zorg voor de patiënten, maar ook tot een onaanvaardbare werkdruk voor het personeel. Door vergroting van het budget moet deze druk worden verminderd.

De huidige ontwikkelingen binnen de gezondheidszorg en het gevoerde overheidsbeleid ten aanzien van medisch-ethische zaken brengen met zich mee dat personeelsleden met een christelijke levensovertuiging zowel bij de toelating tot opleidingen als in de uitvoering van hun werk benadeeld worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor verpleegkundigen, gynaecologen en verloskundigen. In ons land zijn nog grote groepen patiënten die op grond van hun christelijke levensovertuiging juist een voorkeur hebben voor hulpverleners met dezelfde achtergrond. De overheid moet daarom factoren wegnemen die het professioneel handelen onder normering aan Gods Woord belemmeren.

VASTE GROND

6. BIJ HET BEHEER VAN DE SCHEPPING

6.1 Overheid en milieu

God heeft de aarde met al haar rijkdom aan planten en dieren tot Zijn eer geschapen. Hij heeft die vervolgens aan de mens toevertrouwd om die in zijn dienst te beheren. We moeten dat doen op een zodanige manier dat de schepping zo goed mogelijk in stand blijft, en dat ook toekomstige generaties op aarde zullen kunnen leven.

Waar mensen van nature geneigd zijn tot vermeerdering van welvaart ten koste van het milieu, heeft de overheid tot taak beschermend en regulerend op te treden. Uitgangspunt daarbij is niet een ongeremde economische groei om materiële menselijke behoeften maximaal te kunnen vervullen, maar een duurzame ontwikkeling van milieu en economie in relatie tot elkaar. Dat is een moeilijke klus, maar ook een uitdaging die de moeite waard is. Het huidige kabinet heeft hieraan te weinig gedaan, daarom zullen de inspanningen op een aantal beleidsterreinen verhoogd moeten worden.

Concrete uitgangspunten voor duurzame ontwikkeling zijn het voorzorgsprincipe en het factor 4-beleid. Het voorzorgsprincipe betekent dat ook bij nog bestaande wetenschappelijke onzekerheden over de ernst van een milieuprobleem, maatregelen getroffen zullen worden. Daarnaast wordt uitgegaan van preventie (het voorkomen van het ontstaan van een milieuprobleem) en van compensatie (wanneer er aantasting van de natuur plaatsvindt). Het factor 4-beleid houdt in dat in een periode van 25 jaar bij een verdubbeling van het Nationaal Product een halvering van de milieubelasting moet worden bereikt. Een geleidelijke verschuiving van werkgelegenheid van vervuilende naar schonere economische sectoren is daarbij onvermijdelijk. Om te voorkomen dat 'vuile' werkgelegenheid naar het buitenland verhuist, waardoor milieuproblemen niet worden opgelost maar verplaatst, moeten maatregelen zoveel mogelijk in internationaal verband genomen worden.

6.2 Burgers en bedrijven

Een schoner milieu begint bij burgers en bedrijven. De vrije markt geeft hierbij onvoldoende sturing omdat de kosten van verontreiniging niet in de prijzen worden meegenomen. Daarom moet de overheid burgers en bedrijven stimuleren tot minder milieubelastend gedrag. Dit kan onder meer door een verhoging van de omzetbelasting (BTW) op zaken die het milieu schaden, met een gelijktijdige verlaging van de BTW op arbeidsintensieve diensten. Daarnaast kan gedacht worden aan uitbreiding van de ecotax naar grootverbruikers, verhoging van de lozingsheffing en de afvalheffing, en lagere prijzen voor groene stroom en voor biologische landbouwproducten.

Ten aanzien van het bedrijfsleven geldt dat binnen wettelijke kaders convenanten - bindende afspraken - goede middelen kunnen zijn om overheid en bedrijfstukken aan beleidsdoelen te houden. Ter verhoging van de effectiviteit worden bij het convenant sancties gesteld op het niet halen van de doelstellingen. De overheid moet meer aandacht besteden aan verbetering van voorlichting en prikkels tot creatief milieuvriendelijk gedrag bij bedrijven.

Daarbij hoort ook een zwaardere inzet op de handhaving van milieuregels.

Door gerichte voorlichting aan consumenten via belangenorganisaties wordt gestreefd naar halvering van de milieubelasting door deze doelgroep. Er wordt meer aandacht besteed aan de invoering van milieukeurmerken en aan informatie op verpakkingen.

6.3 Bodemsanering

Bodemvervuiling kan leiden tot gezondheidsproblemen bij gebruikers en bewoners. Ook kan bodemvervuiling het grondwater verontreinigen, waardoor de drinkwatervoorziening in gevaar komt. Een schone bodem is dus van groot belang voor de volksgezondheid. Bodemvervuiling moet daarom worden tegengegaan. Bestaande verontreiniging wordt gesaneerd, zo mogelijk op kosten van de vervuiler. Veel aandacht wordt gegeven aan het voorkomen van verspreiding van bestaande bodemvervuiling. Door onzekerheid met betrekking tot normering, en door te weinig financiële middelen, zijn noodzakelijke saneringen (bijvoorbeeld op nieuwbouwlakaties) vertraagd. Het beschikbare geld moet daarom meer gericht worden ingezet, zo nodig moet het budget worden verhoogd. Ook moeten technologische ontwikkelingen voor het saneren ter plaatse worden gestimuleerd.

Sanering is niet overal even dringend. Met behoud van de uiteindelijke saneringsdoelstelling zal daarom bij het vaststellen van prioriteiten rekening gehouden worden met de functie waarvoor een lokatie moet worden gebruikt. Daartoe worden landelijk duidelijke regels vastgesteld waarin per grondsoort en gebruiksmogelijkheid normen worden aangegeven.

Ook veel bodems van oppervlaktewateren zijn ernstig vervuild. Voor de sanering hiervan zijn naast voldoende financiële middelen ook voldoende opslagplaatsen voor baggerspecie nodig.

6.4 Luchtvervuiling en klimaatverandering

Schone lucht is van levensbelang voor mens en natuur. Stoffen als CO₂ leiden tot veranderingen in het klimaat die een bedreiging vormen voor het leven op aarde. De uitstoot van CO₂ en andere stoffen die het klimaat beïnvloeden moet daarom drastisch worden ingeperkt door maatregelen in het verkeer, de industrie en het energieverbruik. Om de bestaande doelstellingen te bereiken moet (onder meer door verhoging van heffingen) meer geld worden vrijgemaakt. Wanneer internationale besprekingen over dit probleem onvoldoende resultaat opleveren, zal Nederland niet schromen om met een kleine groep van landen internationaal voorop te lopen.

Het gebruik van niet-fossiele energiebronnen als zonne- en windenergie wordt gestimuleerd. Energiebesparing moet blijvend worden bevorderd door voorlichting en (her)invoering van subsidies. Hierbij kan ook gedacht worden aan de oprichting van een fonds waaruit de overheid bedrijfsinvesteringen in energiebesparing voorfinanciert.

6.5 Afval

Preventie, hergebruik en gescheiden inzameling van afval worden verder bevorderd. Dit begint bij een zorgvuldig productgerichte milieuzorg in bedrijven; producten moeten zo

weinig mogelijk afval opleveren en zo mogelijk opnieuw gebruikt kunnen worden. Bedrijfstakken dienen zelf zorg te dragen voor de financiering van de verwerking van afgedankte producten. Hiervoor worden convenanten gesloten met de overheid. Certificering van milieuvriendelijk geproduceerde en verpakte producten moet beter van de grond komen. Ook de burgers hebben hierin een taak. In de productinformatie moeten gegevens worden opgenomen waarin duidelijk wordt gemaakt hoeveel verpakkingsmateriaal er omheen zit en wat daarmee kan worden gedaan. Het gebruik van navulbare of statiegeldverpakkingen wordt gestimuleerd. De voorlichting over scheiding van afval wordt verbeterd. Gescheiden afval moet ook daadwerkelijk gescheiden worden verwerkt. Er moet een duidelijke taakverdeling zijn in het afvalbeleid, waarbij gemeenten verantwoordelijk zijn voor inzameling, en de verwerking op landelijk niveau georganiseerd wordt. De bestaande prioriteitsvolgorde (eerst preventie, dan achtereenvolgens hergebruik, verbranden en storten) wordt gehandhaafd en ook in Europees verband ingevoerd. Uiteindelijk moet naast een stortverbod ook worden gestreefd naar een verbrandingsverbod.

6.6 Water

Veilige en gezonde watersystemen zijn essentieel voor het leven van mens, dier en plant. Watersystemen moeten daarom duurzaam beheerd worden. Duurzaam omgaan met water vereist een zuinig gebruik. Stimulering hiervan is nodig. Koppeling van de rioolbelasting en de zuiveringsheffing aan het waterverbruik kan hiervoor een geschikt middel zijn (het zgn. waterspoor).

Het grondwaterbeheer wordt meer gericht op het vasthouden van (gebiedseigen) water van goede kwaliteit. Het gebiedsgerichte beleid ter bestrijding van verdroging wordt voortgezet. Zo nodig worden extra financiële middelen ingezet.

Gezonde watersystemen stellen ook eisen aan de inrichting van de beperkte ruimte. Een goede afstemming op het niveau van gemeenten en waterschappen tussen waterbeheer, milieubeheer en ruimtelijke ordening is daarom noodzakelijk.

Vervuiling van oppervlaktewater en grondwater moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Lozingen van ongezond afvalwater worden verder teruggedrongen. Aanpak van watervervuiling door bronnen als verkeer, landbouw, scheepvaart en bouw en industrie heeft prioriteit. Het huidige beleid met betrekking tot fosfaat en stikstof wordt voortgezet.

Vanwege de grote belangen voor milieu en volksgezondheid moet waterbeheer gezien worden als een taak van de overheid. De voorkeur gaat daarbij uit naar integraal waterbeheer door draagkrachtige waterschappen, met korte afstanden tussen bestuur en bestuurden. De ontwikkeling van het waterschap naar een omgevingschap met een brede taak wordt afgewezen. Wel kunnen uit het oogpunt van doelmatigheid bepaalde onderdelen van waterketenbeheer als bijvoorbeeld zuivering bij het waterschap worden ondergebracht. Vereenvoudiging van de bestuurlijke en financiële structuur van de waterschappen is noodzakelijk.

6.7 Geluid

Overlast van lawaai kan een ernstige ziekmakende factor zijn. Niet-noodzakelijk lawaai

(bijvoorbeeld door reclamevliegtuigjes en lawaaisport) moet worden teruggedrongen. Geluid van auto- en spoorwegen en van industrie wordt zoveel mogelijk beperkt en afgeschermd. Onderzoek naar geluidsarme vliegtuigmotoren moet worden geïntensiveerd. Nachtvluchten worden tot een noodzakelijk minimum beperkt. De vastgestelde geluidsnormen voor Schiphol worden gehandhaafd.

6.8 Natuur en landschap

Behoud van natuur en landschap is een belangrijk onderdeel van ons rentmeesterschap over de schepping. Alle schepselen zijn door God in zijn wijsheid gemaakt en getuigen van zijn macht. Het inzicht in de samenhang van de schepping schiet nog tekort. Daarom moet de onderzoeksinspanning hiervoor worden verhoogd.

In internationaal verband wordt prioriteit gegeven aan de instandhouding van natuurlijke hulpbronnen en de bescherming van zeeën, meren, rivieren en bossen.

De soortenrijkdom in de planten- en dierenwereld moet zoveel mogelijk in stand blijven. De overheid heeft hierbij een beschermende taak. Met name de Nederlandse heidevelden verdienen meer aandacht nu een volledige vergrassing van deze natuurlandschappen dreigt. Voor activiteiten in het Waddengebied, het IJsselmeer en de Voordelta geldt als uitgangspunt dat de bescherming van de natuur voorrang heeft boven economische en recreatieve aspecten.

De overheid steunt het werk van particuliere natuurbeschermingsorganisaties en verbetert de natuurkennis door onderwijs en voorlichting.

De uitvoering van het Natuurbeleidsplan wordt voortvarend voortgezet. Er moet daarom voldoende geld beschikbaar worden gesteld voor de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS): een reeks natuurgebieden die als een aaneengesloten strook diagonaal door Nederland moet lopen. De provincies worden gestimuleerd om aanvullend beleid te voeren voor waardevolle landschappen en natuurelementen die buiten de EHS vallen. Naast behoud en aankoop van bestaande natuurgebieden worden ook de instrumenten van de Relatienota en voor natuurontwikkeling optimaal ingezet. De instelling van Nationale Parken wordt voortgezet. Agrarisch natuurbeheer zal worden gestimuleerd.

6.9 Welzijn van planten en dieren

Planten en dieren zijn schepselen van God en moeten daarom met respect behandeld worden. Bij het houden van (huis)dieren wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aard en het welzijn van het dier. Het gebruik van groeiversnellende middelen blijft verboden. Ook wordt een verbod ingevoerd op het fokken van dieren waarbij een natuurlijke geboorte niet mogelijk is. Het gebruik van proefdieren moet tot het strikt noodzakelijke worden beperkt.

Genetische manipulatie van planten en dieren kan leiden tot het verlies van bestaande soorten en ongewenste verspreiding van nieuwe eigenschappen. Uitgaande van een neentenzij-principe moet hiervoor een goed toetsingskader worden opgesteld. Daarbij is een grotere terughoudendheid geboden naarmate het gaat om complexere organismen, de techniek dieper ingrijpt in de natuurlijke aanleg, het welzijn sterker wordt benadeeld, de risico's voor gezondheid en milieu groter zijn en het beoogde doel minder zwaar weegt.

VASTE GROND

7. BIJ DE ECONOMISCHE EN RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

7.1 Duurzame economische ontwikkeling

Snelle technologische ontwikkelingen, toegenomen transportmogelijkheden en open grenzen alsook de noodzaak van een duurzame economische ontwikkeling vragen om een vaste grond voor een economisch beleid. Uitgangspunt is dat de overheid de burger kaders biedt waarbinnen hij als goed rentmeester in opdracht van God de aarde op een verantwoorde en duurzame wijze kan ontwikkelen. Daarbij zijn economische groei en vermeerdering van welvaart geen doelen op zich, maar middelen om meer mensen aan werk te helpen en een solide basis te bieden voor extra uitgaven in bijvoorbeeld de zorgsector en het armoedebeleid.

Ter bevordering van de werkgelegenheid en ter bescherming van het milieu moet in de lasten voor het bedrijfsleven een verschuiving plaatsvinden van belasting op arbeid naar belasting op milieuverbruik. Daarbij valt onder meer te denken aan verlaging van het BTW-tarief op producten die veel arbeid vergen.

7.2 Overheid en markt

In de snel veranderende wereldeconomie wordt de ruimte voor een eigen nationaal economisch beleid steeds kleiner, en kan de overheid steeds minder directe sturing geven. Veel van de aanpassingen aan veranderende verhoudingen en toenemende concurrentie zullen de marktpartijen zelf moeten realiseren. Daarvoor dient de Nederlandse economie voldoende flexibel te zijn. Marktwerking, deregulering en een gezond ondernemersklimaat zijn nodig om het aanpassingsvermogen van de Nederlandse economie te versterken en een goed gebruik van de economische structuur mogelijk te maken.

Daarbij hoort een sterke overheid die haar eigen verantwoordelijkheid neemt en de economische ontwikkelingen een eigen richting kan geven door marktpartijen bij elkaar te brengen en bijvoorbeeld milieutechnologie te stimuleren. Ook blijven investeringen in 'harde' en 'zachte' infrastructuur en correctie van ongewenste ontwikkelingen noodzakelijk. Zodoende scheidt de overheid de juiste kaders voor werkgelegenheid en een duurzame ontwikkeling, en stelt zij mensen in staat om met hun capaciteiten God te eren en de naaste te dienen.

7.3 Technologie

In het belang van een duurzame economische ontwikkeling zal het accent moeten verschuiven van Nederland als distributieland naar Nederland als kennisland. De versterking van de economische structuur zal daarom voor een belangrijk deel moeten bestaan uit investeringen in de brede technologische infrastructuur. Een technologiebeleid dat zich richt op verhoging van de productie en toepassing van kennis biedt de juiste voorwaarden voor de productie van hoogwaardige producten en diensten.

Versterking van de verbinding tussen wetenschap en toepassing van technologie in het bedrijfsleven is noodzakelijk. Ook het onderwijs moet daarom aandacht besteden aan deze verbinding. Daarnaast is het ontwikkelen van technologie ook een antwoord op onze opdracht tot het ontwikkelen van de schepping.

Aangezien veel nieuwe technologie niet alleen een economisch maar ook een milieurendement heeft, kan de overheid door ondersteuning van dergelijke technologische vernieuwing een belangrijke bijdrage leveren aan een duurzame economische ontwikkeling.

7.4 Midden- en kleinbedrijf

Het midden- en kleinbedrijf (MKB) levert een groot aandeel in het nationaal inkomen en de werkgelegenheid in ons land, en verdient daarom extra aandacht.

Voor een verdere ontwikkeling van het MKB worden goede randvoorwaarden gecreëerd. Daarbij moet met name gelet worden op vermindering van lasten op arbeid, van administratieve lasten en van knellende fiscale lasten. Bij dit laatste valt onder meer te denken aan een betere fiscale regeling voor bedrijfsopvolging. Ook zullen recente ingrepen in de Ziektewet en de WAO mede beoordeeld moeten worden op gevolgen voor het MKB. Daarnaast zal de overheid een betere verspreiding van nieuwe en bestaande kennis, versterking van de exportmogelijkheden en verbetering van het distributienetwerk van de detailhandel bevorderen.

7.5 Landbouw

De landbouw is een belangrijke sector in de Nederlandse economie. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de landbouw en aanverwante sectoren 10% van de werkgelegenheid verzorgen, en dat hiervoor 60% van de Nederlandse bodem in gebruik is. Landbouw moet in Nederland mogelijk zijn en blijven. De overheid heeft door allerlei maatregelen grote invloed op de productie en de inkomens in deze sector. Zij heeft daarom tot taak om hen die in de landbouw werkzaam zijn een redelijke levensstandaard te verzekeren.

Ontwikkelingen in de Nederlandse landbouw worden in hoge mate bepaald door het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) binnen de Europese Unie (EU). Aan een zekere liberalisering van de Europese landbouwmarkt is niet te ontkomen. Liberalisatie legt echter een grote druk op gezinsbedrijven, op verantwoord ondernemen, op de landbouweethiek en op de leefbaarheid van het platteland. Daarom moet dit beheersbaar worden toegepast en binnen aanvaardbare sociale kaders blijven. Zowel voor de EU-landen als voor de ontwikkelingslanden is het van groot belang dat de Europese quoteringsregelingen in stand blijven, omdat afschaffing hiervan zal leiden tot ongebreidelde uitbreiding van productie. Aanscherping van productiebeperkingen in het kader van de uitbreiding van de EU mag niet onevenredig ten koste gaan van de Nederlandse boeren.

De mogelijkheid voor het 'leasen' van melkquota bevordert de flexibiliteit in de melkveehouderij, maar is op langere termijn niet in het belang van de sector. Het 'verleasen' van melkquota mag daarom slechts gedurende een beperkte periode (bijvoorbeeld drie jaar) worden toegestaan.

De jongste varkenspest-epidemie heeft aangetoond dat een omvangrijke herstructurering van de varkenshouderij onvermijdelijk is. Hierbij moet op een verantwoorde manier met de

belangen van de varkenshouders worden omgesprongen. Overigens heeft deze epidemie ook nog eens laten zien dat er een goede regeling moet komen voor het afdekken van financiële risico's als gevolg van rampen.

De tuinbouw levert een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse voedselvoorziening en aan de export. Ter voorkoming van een koude sanering in de tuinbouw is uitvoering van een herstructureringsprogramma nodig. Hierbij zal hervestiging van bedrijven in andere delen van het land (met name het oosten en het noorden) mogelijk worden gemaakt.

7.6 Landbouw en milieu

De land- en tuinbouw heeft belang bij een schoon milieu, en moet daar ook zelf aan bijdragen. Nadelige gevolgen van de landbouw voor het milieu doordat overschotten aan ammoniak, fosfaat en stikstof in bodem, lucht en water terecht komen worden zoveel mogelijk beperkt. De bestaande mestwetgeving zal daartoe worden uitgevoerd, in het jaar 2000 zullen de verliesnormen aan de hand van een evaluatie opnieuw worden vastgesteld. De landbouw moet gezond en veilig voedsel produceren. Biologische en ecologische landbouw zullen daarbij een steeds grotere rol spelen. De overheid zorgt voor omstandigheden waaronder de markt voor deze producten beter kan functioneren. De overige landbouw zal moeten werken via de methode van de geïntegreerde landbouw: optimale productie met zo weinig mogelijk gebruik van kunstmest, gewasbeschermingsmiddelen en geneesmiddelen. Voor de akkerbouw wordt gezocht naar mogelijkheden van agrificatie. De landbouw kan een wezenlijke bijdrage leveren aan het natuur- en landschapsonderhoud. Tegelijkertijd brengt de bescherming van natuur en landschap beperkingen met zich mee voor het agrarisch gebruik. Hier moet een redelijke vergoeding tegenover staan. Op korte termijn zal per regio een grondbalans worden opgesteld om de toekomstige vraag naar grond in kaart te brengen. In het belang van de agrarische sector moeten de grenzen van de ecologische hoofdstructuur (EHS) nauwkeuriger worden aangegeven. Agrariërs die in het kader van de EHS moeten verdwijnen hebben recht op een passende financiële vergoeding om daarmee elders een vervangend bedrijf te kopen. Daarnaast worden ook de fiscale mogelijkheden voor bedrijfsverplaatsing vergroot.

7.7 Visserij

De omvang van de Nederlandse visserij is de laatste decennia door vangstbeperkingen sterk teruggelopen. Voor het instandhouden van diverse vissoorten en van de visserij als bedrijfstak blijven vangstbeperkingen en quotering in Europees verband noodzakelijk. Uitbreiding van de schelpdierencultuur is acceptabel mits dit niet ten koste gaat van het natuurlijke ecosysteem en van de voedselvoorziening van vissen, vogels en zeehonden.

7.8 Ruimtelijke ordening en spreiding van werkgelegenheid

Allerlei activiteiten leggen beslag op de schaarse ruimte in ons land. Deze moeten niet alleen op zichzelf worden gezien maar ook vanuit een visie op de ontwikkeling van Nederland als geheel. Nederland is meer dan alleen de Randstad. Nu is daar een sterke concentratie van activiteiten te zien, doen zich daar ook de meeste problemen voor (ver-

stopping van de wegen, milieuvervuiling) en worden daar de meeste investeringen gedaan om die te verhelpen. Het is echter de vraag of zo op termijn afdoende oplossingen geboden kunnen worden. Een goede economische en ruimtelijke ontwikkeling van ons land is niet mogelijk zonder daarbij ook de gebieden buiten de Randstad te betrekken. Door het eenzijdig versterken van de Randstad wordt geen recht gedaan aan de minder rooskleurige situatie in het noorden en oosten van Nederland, en aan het feit dat de Randstad niet de enige toegangsweg tot ons land is. Mede gezien de economische mogelijkheden in Noord- en Oost-Europa is het verstandig de ontwikkeling meer in die richting te zoeken. Hierdoor ontstaat een spreiding van bedrijvigheid, wordt het noordoosten van Nederland versterkt, en vermindert de druk op de Randstad.

Het beleid is gericht op het optimaal benutten van de mogelijkheden van de verschillende regio's, die sterk uiteen kunnen lopen. Verbreding van de plattelandseconomie door het ontstaan van meerdere gebruiksvormen is van groot belang. Vanwege de bestaande ongelijkheid blijft een regionaal toegespitst sociaal-economisch beleid nodig, met als doelstelling versterking van de werkgelegenheid. Zo dient de structurele werkloosheid in Noord en Oost-Nederland te worden bestreden door een intensief regionaal economisch beleid. De aanbevelingen van de commissie-Langman moeten hierbij betrokken worden. Ook zal de nodige verbetering van de infrastructuur worden aangebracht, zoals bijvoorbeeld de Zuiderzeelijn en de Hanzelijn.

Het compacte-stadbeleid, waarbij woningbouw zoveel mogelijk plaatsvindt binnen en in aansluiting bij bestaande steden, wordt voortgezet om zo de druk op groene gebieden te beperken en de draagkracht van de steden te vergroten. Voor verstedelijking die nodig is voor de eigen behoefte aan woningen en bedrijfsruimte wordt dan ook zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande steden. In de stadsranden moeten voldoende recreatiemogelijkheden beschikbaar zijn.

Het Groene Hart zal worden beschermd en versterkt. Aan noodzakelijke bouwactiviteiten wordt bovenlokaal sturing gegeven om versnippering te voorkomen.

7.9 Verkeer

Door economische en maatschappelijke ontwikkelingen neemt het aantal vervoersbewegingen (mobiliteit) sterk toe. Met name het gebruik van personenauto's is sterk gegroeid. De druk van het autoverkeer betekent een zware belasting van het milieu. Daarnaast levert het toenemend gebruik van de personenauto bereikbaarheidsproblemen op die ten koste gaan van het noodzakelijk (vracht)verkeer. Het gebruik van de personenauto moet daarom worden ontmoedigd, dat van fiets en openbaar vervoer worden gestimuleerd. Het goederenvervoer over spoor en over water zal worden bevorderd.

Ook bij het verkeer moet het principe worden toegepast dat de vervuiler betaalt. Mogelijkheden hiertoe zijn een verdere verhoging van benzineaccijns in overleg met de buurlanden, een geleidelijke omzetting van het reiskostenforfait in een arbeidskostenforfait, een hogere belasting van de autokostenvergoeding voor werknemers en invoering van elektronische tolheffing.

Door investeringen in het openbaar vervoer wordt gestreefd naar kortere reistijden. Ze moeten daarom daar plaatsvinden waar de reistijdwinst ten opzichte van de auto het grootst

is.

Marktwerking in het openbaar vervoer kan risico's met zich meebrengen voor de kwaliteit; hiermee moet voorzichtig worden omgegaan. De doelstellingen hiervan (verlaging van de kostprijs en vergroting van de klantgerichtheid) zijn ook te bereiken door meer prikkels in te bouwen in het bestaande systeem. Proeven met meer marktwerking zijn nuttig, na afloop hiervan kan een definitieve beslissing genomen worden.

7.10 Infrastructuur

Het huidige kabinetsbeleid is gericht op het bestrijden van files door verbetering van de infrastructuur in de Randstad. Het oplossen van files en maximale bereikbaarheid zijn daarmee echter niet haalbaar en bovendien niet altijd nastrevenswaardig. Minder nadruk op de rol van Nederland als distributieland en meer op de functie als kennisland zal een betere bijdrage leveren aan een duurzame economische ontwikkeling dan het verbreden van wegen en het aanbrengen van meer tunnels.

Investerings in infrastructuur moeten worden ingepast in de gewenste spreiding van activiteiten en de versterking van het noorden en oosten van het land. Daarbij spelen de belangen van natuur en milieu een belangrijke rol. Om die reden wordt nadruk gelegd op investeringen voor vervoer per rail en over water. Door stimulering van het treinverkeer (HSL) kan vermindering van het vliegverkeer over de kortere afstanden in Europa worden verminderd. Schade aan het milieu wordt beperkt door een goede inpassing in het landschap en door zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande infrastructuur.

7.11 Luchtvaart

Het luchtverkeer vormt door vervuiling en geluidsoverlast een grote bedreiging voor het milieu en de leefbaarheid. Daarom moet de overheid duidelijke grenzen stellen aan de luchtvaart. Een van de daartoe te nemen maatregelen is de invoering van kerosineaccijns, waarvoor Nederland zich internationaal zal inzetten. De gestelde beperkingen aan de milieuoverlast door Schiphol worden gehandhaafd. Naarmate de milieuoverlast door technologische ontwikkelingen vermindert zal ook het aantal passagiers kunnen toenemen, mits daartoe ook de infrastructuur in en om Schiphol wordt aangepast. Een tweede luchthaven is dan op dit moment niet nodig. Mocht die ooit nodig zijn, dan zullen bij de lokatiekeuze de gevolgen voor natuur en milieu en de economische ontwikkeling van Nederland als geheel een rol spelen.

7.12 Volkshuisvesting

Huisvesting is een eerste levensbehoefte: om goed te kunnen functioneren in de samenleving, hebben mensen een goede woning nodig. De vraag naar woningen blijft hoog doordat de Nederlandse bevolking groeit en van samenstelling verandert. Rond het jaar 2002 zal Nederland ca. 16 miljoen inwoners tellen, waarvan dan een kwart ouder is dan 65 jaar. Daarnaast zien we het verschijnsel van 'verdunning', waarbij steeds minder mensen samen in een huis wonen. Hierdoor groeit met name in het westen en midden van het land de vraag naar woonruimte. Intussen zien we in andere delen van het land geschikte woningen

structureel leeg staan. In de zgn. Vinex-gebieden worden grote hoeveelheden nieuwe woningen gebouwd, terwijl tegelijkertijd de bestaande woningvoorraad verouderd in zowel bouwkundig als woontechnisch opzicht.

Al deze ontwikkelingen vragen om een beleid waarbij de volkshuisvesting niet aan de vrije markt wordt overgelaten, maar waarin de overheid nadrukkelijk sturend optreedt. Een verdere liberalisering is daarom niet gewenst.

Financiële impulsen voor nieuwbouw en woningverbetering blijven noodzakelijk. Aanpasbaar, flexibel en duurzaam bouwen wordt bevorderd.

Het bouwen van voldoende woningen in de sociale sector blijft nodig. Daarbij moet gestreefd worden naar een zo goed mogelijke mix van goedkope en duurere woningen. Sociale verhuurders vervullen een steeds bredere taak op gemeentelijk niveau. Zij hebben ook een taak in de huisvesting van vluchtelingen, daklozen en gehandicapten. Dit moet door de overheid gestimuleerd worden.

Huurstijgingen worden beperkt tot rond het inflatiepercentage. Door het verstrekken van voldoende individuele huursubsidie (IHS) moet de overheid er voor zorgen dat ook voor mensen met de laagste inkomens woonruimte beschikbaar is. Hiertoe wordt ook de doorstroming binnen de wijk van mensen met hogere inkomens uit goedkopere naar duurere woningen gestimuleerd.

De mogelijkheden voor tussenvormen van koop en huur worden bevorderd.

7.13 Leefbaarheid

Een goede leefomgeving is van groot belang voor het welzijn en het functioneren van mensen. De leefbaarheid in de grote steden staat onder druk vanwege de eenzijdige bevolkingssamenstelling. Door niet alleen aandacht te geven aan nieuwbouw, zoals in het Vinex-beleid gebeurt, maar ook aan het opknappen van bestaande goedkope woningen, kan hieraan iets gedaan worden. Daarnaast moet door een samenhangend beleid een flinke inspanning worden geleverd om het algehele woon- en leefklimaat in de steden te verbeteren. Een krachtig vervolg op het stadsvernieuwingsbeleid is daarom noodzakelijk.

Daarbij horen ook het tegengaan van werkloosheid, het krachtig bestrijden van prostitutie en druggebruik en een goede verslavingszorg.

Ook op een deel van het platteland loopt de leefbaarheid terug. De spiraal van werkloosheid, vertrek en terugloop van voorzieningen moet worden doorbroken in een regionaal beleid voor wonen en werken, waarbij gewerkt wordt met een patroon van hoofd- en nevenkernen. Het openbaar vervoer tussen de kernen moet daarop toegesneden zijn.

VASTE GROND

8. BIJ HET ONWIKKELEN VAN TALENTEN

8.1 Overheid en onderwijs

Ieder mens heeft van God eigen gaven en talenten gekregen, met de opdracht die zo goed mogelijk in zijn dienst te gebruiken. Aan volwassenen en kinderen in achterstandssituaties worden extra aandacht en financiële middelen besteed. Hierbij wordt veel nadruk gelegd op een voldoende beheersing van de Nederlandse taal.

Omdat het onderwijs in het verlengde ligt van de opvoedingstaak van de ouders moeten zij de mogelijkheid hebben om dit volgens de eigen levensovertuiging vorm te geven. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderwijs ligt bij de school. De overheid bewaakt de kwaliteit en respecteert daarbij de vrijheid van onderwijs. Zij zorgt tevens voor de beschikbaarheid van algemeen toegankelijk en pluriform openbaar onderwijs. De rijksoverheid ziet er op toe dat deze zaken ook na decentralisatie van een groot deel van het onderwijsbeleid naar de gemeenten blijvend gegarandeerd zijn.

Vrije keuze van onderwijs op grond van levensovertuiging moet ook in de praktijk mogelijk zijn en blijven. (Reis)kosten mogen hierbij voor gezinnen met meerdere schoolgaande kinderen geen belemmering vormen.

Goed onderwijs is ook van groot belang voor de samenleving. De positie van Nederland als 'kennisland' moet meer aandacht krijgen. Investeren in het onderwijs is daarom belangrijk. Nederland besteedt in vergelijking met veel andere landen weinig geld aan onderwijs. Gestreefd moet worden naar verhoging van het uitgavenpeil tot 6% van het BNP (OESO-norm).

In het onderwijs wordt niet alleen aandacht besteed aan het verwerven van kennis als basis voor een economische carrière, maar ook aan de ontwikkeling van de persoonlijkheid. Het onderwijsbeleid wordt minder gericht op bestuurlijke processen, efficiency en schaalvergroting, en meer op maatschappelijk functioneren, levensbeschouwing, verantwoordelijkheids- en normbesef en opvoedingsondersteuning. Hierbij worden de ouders nauw betrokken. De school wordt zo een basis die vaste grond biedt waarop in het leven verder kan worden gebouwd.

De inzet van meer en breder toegeruste leerkrachten die met plezier hun werk doen, is van groot belang. Zij moeten ook ten aanzien van onderwijsvernieuwingen voldoende geschoold zijn en krijgen hiervoor voldoende faciliteiten, bijvoorbeeld in de vorm van een sabbatsjaar. Mogelijkheden voor meer mobiliteit en flexibiliteit van leerkrachten worden nader onderzocht.

8.2 Vrijheid van onderwijs

De vrijheid van onderwijs is het instrument bij uitstek om de verantwoordelijkheid van de ouders voor het onderwijs aan hun kinderen inhoud te geven. De schoolbesturen van het bijzonder onderwijs dragen de verantwoordelijkheid voor de inhoud van het onderwijs en de identiteit van de school. De vrijheid van richting, stichting en inrichting wordt blijvend erkend en beschermd. Plannen voor het niet meer toepassen van het begrip richting in de scholenplanning zijn alleen aanvaardbaar wanneer hierbij de vrijheid tot het voeren van een eigen toelatings- en benoemingsbeleid overeind blijft, en de mogelijkheden voor het bezoeken van een school die aansluit bij de eigen levensovertuiging niet worden beperkt door bijvoorbeeld een lagere overheidsbijdrage in de vervoerskosten.

8.3 Primair onderwijs (basisonderwijs)

De groepen in het basisonderwijs zijn, ook in vergelijking met andere landen, te groot. Dit kan problemen geven voor kinderen, ouders en leerkrachten. Het GPV is daarom voor het vormen van kleinere groepen.

Ook wordt meer geïnvesteerd in het informatica-onderwijs. Er moeten voldoende computers beschikbaar zijn en leerkrachten moeten op dit punt worden bijgeschoold.

Met de invoering van lump-sum bekostiging in het primair onderwijs wordt gewacht tot nader onderzoek gepleegd is naar de wenselijkheid en de gevolgen hiervan. De financiering moet zoveel mogelijk direct via de scholen en hun besturen blijven plaatsvinden. Ook binnen de verbanden van Weer Samen Naar School zal dit hoofdregel blijven.

8.4 Speciaal onderwijs

Ouders met een gehandicapt kind beslissen in overleg met betrokken scholen zoveel mogelijk zelf welke school zij hun kind laten bezoeken. In aansluiting bij het 'persoonsgebonden budget' in de gezondheidszorg moet hiertoe de 'rugzak' in het onderwijs worden ingevoerd. Integratie van gehandicapte leerlingen in het basisonderwijs is op zichzelf een goede zaak, maar mag er niet toe leiden dat de specifieke deskundigheid van het speciaal onderwijs verloren gaat. Daarnaast moeten ook de belangen van het primair onderwijs meewegen. Basisscholen moeten in concrete gevallen kunnen aangeven of de toelating van een bepaald gehandicapt kind verantwoord is gezien de mogelijke gevolgen voor de kwaliteit van het onderwijs en de taakbelasting van het personeel. Uiteindelijk zal de beslissing door ouders en school gezamenlijk genomen moeten worden.

8.5 Voortgezet onderwijs

De invoering van de vernieuwde tweede fase havo/vwo en de leerwegen mavo/vbo (vmbo) zullen in het voortgezet onderwijs de komende jaren veel aandacht vragen. Van groot belang daarbij is tijdige duidelijkheid omtrent de kaders waarbinnen die vernieuwingen moeten plaatsvinden (examenprogramma's, onderwijskundige en organisatorische randvoorwaarden). Verder zal de nodige aandacht uit moeten gaan naar de samenwerking met het voortgezet speciaal onderwijs. De vrijheid van richting en van inrichting wordt ook hierbij gerespecteerd.

Het voortgezet onderwijs dient over voldoende middelen te beschikken om te kunnen voldoen aan de moderne onderwijskundige eisen. Ook hier kunnen extra investeringen in moderne leermiddelen (computers, mediatheek) en kennis en vaardigheden van docenten nodig zijn.

De positie van leraren in het voortgezet onderwijs wordt verbeterd. Gezocht wordt naar meer mogelijkheden voor loopbaanontwikkeling en functievariatie. Knelpunten in de opbouw van het lerarenbestand moeten worden voorkomen en opgelost. Met name voor de exacte vakken zullen meer eerstegraadsleraren moeten worden opgeleid.

8.6 Beroepsonderwijs en educatie

De eisen die vanuit de maatschappij en het bedrijfsleven aan de beroepsbevolking worden gesteld, veranderen snel. Dit onderstreept het belang van een blijvende goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Dit geldt in het bijzonder voor het beroepsonderwijs en de educatie. Het bedrijfsleven wordt nadrukkelijk bij de invulling van het beroepsonderwijs betrokken, zonder dat hiermee de richting van het onderwijs wordt aangetast.

Educatie is een belangrijk middel voor het bestrijden van achterstanden en voor integratie van minderheden in de samenleving, bijvoorbeeld in het kader van een inburgeringscontract. Voor het wegwerken van wachtlijsten bij educatieve centra wordt meer geld uitgetrokken.

8.7 Hoger onderwijs

De mogelijkheid tot het volgen van hoger onderwijs is van groot belang voor studenten die hun capaciteiten verder willen ontwikkelen. Daarbij hebben ook hun ouders een eigen verantwoordelijkheid. Maar ook de overheid heeft belang bij kennisontwikkeling in de samenleving, en dus bij een goed stelsel van Hoger Beroepsonderwijs en Universitair onderwijs.

De overheid zal met als uitgangspunt 'Hoger onderwijs voor velen', zorgen voor een voldoende hoger onderwijsaanbod. De deelname aan met name het universitair onderwijs kan echter niet onbeperkt zijn. Selectie van studenten moet plaatsvinden in het voortgezet onderwijs. Een beperkte deelname aan het universitair onderwijs kan de wetenschappelijke kwaliteit verhogen en biedt ruimte voor verlenging van de opleidingsduur. De universiteit moet zich meer richten op haar wetenschappelijke functie; opleidingen met een HBO-karakter worden afgestoten. In het universitair onderwijs wordt meer aandacht besteed aan het hanteren van waarden en normen in de wetenschap en de samenleving.

Een kleinere universiteit zal leiden tot een groter HBO. Daarbij moet ervoor opgepast worden dat dit onderwijs zich niet eenzijdig op 'de markt richt', maar ook aandacht geeft aan persoonlijke vorming en geestelijke bezinning, waarbij ook de vak-ethiek van het betreffende beroep aan de orde komt.

In de vormgeving van het stelsel van studiefinanciering worden de verschillende verantwoordelijkheden van overheid, ouders en studenten helder tot uitdrukking gebracht. Van alle betrokkenen mag, gezien het belang van hoger onderwijs voor individu en samenleving, een bijdrage worden verwacht. Daarbij dient voor wat betreft de bijdrage van de

ouders rekening te worden gehouden met de draagkracht, waarbij ook het aantal studerende kinderen in een gezin wordt betrokken. Het stelsel kenmerkt zich door flexibiliteit, zodat kan worden ingespeeld op differentiatie in het onderwijs en op beleidsvoornemens voor levenslang leren. De prestatiebeurs past niet in een dergelijk stelsel, en wordt daarom afgeschaft. De studievoortgang wordt voldoende bevorderd door de tempobeurs en het bindend studieadvies. De betekenis van de leeftijdsgrens van 27 jaar voor studiefinanciering wordt gerelativeerd.

De toegankelijkheid van het hoger onderwijs wordt gewaarborgd. De hoogte van het collegegeld staat nu, mede gelet op de hoogte van de basisbeurs, steeds meer aan die toegankelijkheid in de weg. Een vereenvoudiging van het stelsel kan worden bereikt door het gelijktijdig schrappen van collegegeld en basisbeurs. De nadelen van deze wijziging voor uitwonende studenten moeten door verschuiving van uit te keren bedragen worden gecompenseerd. In plaats van de basisbeurs wordt een inkomensafhankelijke beurs ingevoerd. De mogelijkheden tot lenen onder gunstige condities worden verruimd. Een adequate reiskostenvergoeding is met het oog op de toegankelijkheid van wezenlijk belang.

8.8 Cultuur en kunst

Kunst en cultuur kunnen de samenleving door hun verschijningsvormen verrijken tot eer van God, en bieden tegelijk vorming omdat zij de menselijke waarneming en beleving van de werkelijkheid verdiepen. Ook bieden zij mogelijkheden tot genieten en ontspanning. Zeker in deze tijd waarin commercialisme en marktgerichtheid de boventoon voeren, zijn cultuur en kunst kwetsbaar en kunnen ze niet zonder de bescherming van de overheid. De voorwaardenscheppende rol van de overheid mag niet leiden tot afhankelijkheid van de politiek. Niettemin moeten kunstenaars en culturele instellingen wel verantwoording afleggen over hun werk. Dit kan door subsidies te koppelen aan vereiste prestaties en door hen te houden aan de wetten en zeden die voor iedereen gelden.

In het cultuurbeleid moet ook aandacht worden besteed aan ons nationale erfgoed in de vorm van monumenten, en aan de eigen Nederlandse taal en cultuur. Deze laatste mogen niet ondergaan in de Europese samenwerking.

8.9 Media

Bij een vrije samenleving hoort een vrije pers. Het GPV hecht ook voor de jaren na 2000 aan een sterk, efficiënt werkend publieke-omroepbestel waarin de pluriformiteit van de samenleving tot uitdrukking komt. Daarmee kan tegenwicht geboden worden aan het horizontale aanbod van de commerciële omroepen. Het karakter van de publieke omroep wordt het best gewaarborgd in een bestel waarvan de omroepverenigingen de basis vormen. Deze kunnen aantonen dat zij in de samenleving geworteld zijn. De omroepverenigingen zijn verantwoordelijk voor de vorm en inhoud van de programma's. De primaire verantwoordelijkheid van de omroepverenigingen komt tot uitdrukking in de benoeming van netmanagers. In de toekomstige concessiewet worden deze verantwoordelijkheden verdisconteerd.

Het meetellen van abonnees op omroepbladen als criterium voor zendtijdverdeling wordt afgeschaft, en de minimumcontributie verhoogd. De commercialisering van de publieke

omroep wordt tegengegaan. Daartoe wordt wettelijk een restrictieve sponsorregeling vastgelegd. De afhankelijkheid van de publieke omroep van reclamegelden wordt vermindert. Reclame op zondag moet weer verboden worden.

Ter bescherming van met name jongeren worden geweld en pornografie op televisie zoveel mogelijk tegengegaan. Hiertoe wordt een wettelijke regeling voor omroep- en persdelicten ingevoerd. Ook ten aanzien van nieuwe media als Internet wordt gezocht naar mogelijke maatregelen op dit punt. De verplichte Filmkeuring wordt opnieuw ingevoerd.

8.10 Sport en recreatie

Sport en recreatie zijn belangrijke zaken in onze samenleving. Ongeveer de helft van de Nederlanders doet actief aan sport. Daarnaast maken veel mensen regelmatig gebruik van sportieve en recreatieve voorzieningen. Deze laatste moeten zo dicht mogelijk bij de stedelijke bebouwing worden aangelegd. Bij de keuze van een lokatie wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de gevolgen voor natuur en milieu.

Sportbeoefening is ontspannend en gezond. Het bewegingsonderwijs wordt daarom systematischer aangepakt, en de lessen moeten zoveel mogelijk gegeven worden door vakleerkrachten.

Daarnaast heeft sportbeoefening ook een belangrijke functie in de mentale ontwikkeling van mensen, en voor de maatschappelijke samenhang. Binnen de sportsector wordt veel vrijwilligerswerk gedaan, wat voor veel mensen een zinvolle (vrije)tijdsbesteding is. Ook kan het lidmaatschap van een sportclub belangrijk zijn voor mensen met weinig sociale contacten, en voor de integratie van minderheden. Daarom moet voorkomen worden dat mensen vanwege de hoge kosten geen lid van een sportclub kunnen worden of blijven. Het bevorderen van topsport behoort niet tot de taak van de overheid. Daarom wordt daar aan geen subsidie verleend. Waar topsport gezien kan worden als 'Holland-promotie' kan het bedrijfsleven in plaats van de overheid een bijdrage leveren. De professionele sport moet gezien worden als een gewone bedrijfstak, inclusief de sociale en fiscale regelingen die daarbij horen.

VASTE GROND

9. VOOR HET BINNENLANDS BESTUUR

9.1 Geloofwaardigheid

De geloofwaardigheid van de overheid zal worden versterkt wanneer zij op basis van vaste uitgangspunten en in heldere afwegingen tot duidelijke keuzes durft te komen. Dan zal de overheid respect afdwingen bij de burgers, en heeft zij ook een wervende uitstraling als werkgever. Het huidige kabinet verschuilt zich bij het nemen van beslissingen te veel achter de volkswil en de rechterlijke macht, en durft te weinig eigen keuzes te maken. Daardoor wordt de geloofwaardigheid van de overheid aangetast.

Als dienaars van God zorgt de overheid er voor dat haar integriteit op geen enkele manier ter discussie kan staan. Onkreukbaarheid, onaantastbaarheid en betrouwbaarheid moeten het imago van de overheid en haar ambtenaren bepalen. Integer handelen betekent handelen in overeenstemming met geschreven en ongeschreven regelgeving, d.w.z. ook algemeen geaccepteerde maar niet schriftelijk vastgelegde normen en waarden. Overheidspersonen en ambtenaren die zich schuldig maken aan strafbare zaken zullen strafrechtelijk worden vervolgd en kunnen hun politieke of ambtelijke functie niet langer vervullen. Politici die zich schuldig maken aan belangenverstrengeling of andere laakbare zaken, moeten aftreden.

9.2 Vrijheid van godsdienst

De vrijheid van godsdienst en de daaruit voortvloeiende vrijheden van meningsuiting, van onderwijs en van vereniging en vergadering vormen de kern van onze vrijheidsrechten. Van groot belang voor deze vrijheid is niet alleen het recht om individueel overeenkomstig de eigen overtuiging te denken en te leven, maar dit ook toe te kunnen passen in eigen organisaties voor bijvoorbeeld gezondheidszorg en onderwijs.

De Algemene Wet Gelijke Behandeling gaat uit van een verkeerd systeem, namelijk dat elk onderscheid verboden is tenzij het uitdrukkelijk is toegestaan. Deze wet moet daarom worden ingetrokken. Dit laat onverlet dat discriminatie door het maken van ongerechtvaardigd onderscheid ook in de visie van het GPV op grond van de geldende strafwetgeving en internationale verdragen bestreden moet worden.

9.3 Kerk en staat

De bevoegdheid van de overheid is beperkt tot de openbare burgerlijke samenleving. De kerk heeft een eigen roeping in dienst van God. Kerk en staat moeten daarom van elkaar gescheiden zijn, maar zijn wel ieder in de uitoefening van hun eigen taak aanspreekbaar op de normen van de bijbel.

De overheid zorgt ervoor dat de kerk haar taak in de verkondiging van het evangelie in volle vrijheid kan verrichten. Dat geldt ook voor de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht en in gevangenissen.

Subsidiëring van kerkelijk werk en van geestelijke of humanistische vorming is in strijd

met de scheiding van kerk en staat. Dit geldt ook voor subsidiëring voor de bouw en het onderhoud van kerken en vergelijkbare gebouwen. Hierop wordt een uitzondering gemaakt voor de instandhouding van gebouwen die als monument zijn aangewezen.

9.4 Openbare zeden

In het openbare leven worden de normen van de bijbel, zoals die zijn samengevat in de Tien Geboden, gehandhaafd.

Publiek misbruik van Gods naam in woord, geschrift of beeld wordt bestraft. Instellingen die zich inzetten voor het bestrijden hiervan worden gesubsidieerd.

De zondagsrust wordt gehandhaafd. Niet-noodzakelijk werk en winkelopstelling op zondag worden niet toegestaan. Gemeentebesturen krijgen meer mogelijkheden om sportieve of culturele evenementen op zondag te beperken.

Prostitutie, pornografie en andere openbare sex-uitingen worden bestreden. Het wettelijk bordeelverbod mag niet worden afgeschaft. Wanneer dit toch gebeurt moeten gemeenten de mogelijkheid houden om zelf een verbod te hanteren. Vrouwenhandel zal met hoge prioriteit worden aangepakt, evenals zedenmisdrijven waarbij kinderen of minderjarigen zijn betrokken.

9.5 Grondwet

In de Nederlandse Grondwet komt nu niet tot uitdrukking dat de overheid door God is aangesteld in zijn dienst, en dat zij Hem daarom publiek moet eren en het beleid moet afstemmen op de normen van de Bijbel. Een bepaling waarin dit uitgangspunt wordt verwoord, wordt daarom in de Grondwet opgenomen.

De nationale rechtsorde kan worden versterkt door de grondwettelijke instelling van een Constitutioneel Hof, waarvan de leden door de koning(in) worden benoemd. Dit Hof moet de bevoegdheid krijgen uit naam van de koning(in) wetten te toetsen aan de Grondwet. De lopende Grondwetsherziening wordt in hoofdlijnen ondersteund. Tegen de invoering van een correctief referendum, dat een verbetering kan betekenen van de relatie tussen burgers en bestuur, zijn geen principiële bezwaren. Wel kunnen vraagtekens gezet worden bij de manier waarop de voorstellen hiervoor tot stand zijn gekomen. Voorstellen tot wijziging van de staatkundige structuur die een aantasting betekenen van ons stelsel van evenredige vertegenwoordiging zullen worden afgewezen.

9.6 Koningin, regering en parlement

De constitutionele monarchie onder het Huis van Oranje is een gave van God met een blijvende staatsrechtelijke betekenis. Uitholling van het koningschap, onder meer in het kader van de Europese eenwording, in de richting van een puur symbolische functie moet worden tegengegaan.

De staatsrechtelijke positie van informateurs bij kabinetsformaties is onduidelijk. Daarom verdient het inschakelen van een dergelijke functionaris doorgaans geen aanbeveling, maar wordt zo snel mogelijk een formateur benoemd.

De dualistische verhouding in de relatie tussen regering en parlement moet worden ver-

sterkt. Het regeerakkoord dient een akkoord te zijn van het kabinet in plaats van de regeringsfracties, en moet worden beperkt tot de hoofdlijnen van het beleid. Bij het uitoefenen van zijn controlerende taak moet het parlement optimaal gebruikmaken van de beschikbare middelen.

9.7 Gemeenten en provincies

De zelfstandige positie van gemeenten en provincies wordt gerespecteerd, en door verdere decentralisatie en deregulering zoveel mogelijk bevorderd. Verschillen in beleid worden daarbij geaccepteerd. Ter voorkoming van te grote verschillen in de gemeentelijke lastendruk wordt het gemeentelijk en provinciaal belastinggebied niet uitgebreid met nieuwe belastingen.

Bij de bestuurlijke indeling van ons land wordt teruggegaan naar het uitgangspunt van drie bestuurslagen. De invulling daarvan moet worden toegesneden op de oplossing van bestaande problemen. Binnen deze structuur zullen de diverse taken zo laag mogelijk worden uitgevoerd. Daartoe kan op provinciaal niveau herindeling noodzakelijk zijn. De instelling van Stadsprovincies zal worden beperkt tot Rotterdam en Den Haag.

Na de uitvoering van bestaande plannen tot streeksgewijze herindeling van gemeenten bestaat geen noodzaak tot verdere grootschalige herindeling. In incidentele gevallen kan tot herindeling worden overgegaan wanneer dit voor een goede uitvoering van taken nodig is. Hierbij worden de betrokkenheid en de belangen van de burgers als zwaarwegende factoren meegenomen.

De situatie in de grote steden, met hoge werkloosheid, armoede en andere maatschappelijke problemen, vraagt om extra aandacht van de rijksoverheid. Hierbij mag niet alleen aandacht worden besteed aan de grote vier, maar moeten ook middelgrote steden aan bod komen. Hiertoe worden de criteria verbreed, zodat bijvoorbeeld ook criminaliteitscijfers worden meegewogen.

Ook veel plattelandsgemeenten hebben hun eigen problemen, waarbij leegloop, afbraak van voorzieningen en vermindering van leefbaarheid de voornaamste zijn. Ook hieraan zal in het beleid extra aandacht worden besteed.

9.8 Koninkrijkszaken

In de achterliggende regeerperiode is meer duidelijkheid ontstaan over de staatkundige verhoudingen tussen de landen van het Koninkrijk. Aruba blijft deel uitmaken van het koninkrijk, en de Nederlandse Antillen streven naar een eigen identiteit die de verscheidenheid van de diverse eilanden overstijgt. Er worden voorbereidingen getroffen voor een herziening van het Statuut. Daarbij wordt gestreefd naar een heldere afbakening van bevoegdheden tussen de Koninkrijksregering, de landsbesturen en de eilandbesturen. Ook wordt gezocht naar middelen om de parlementaire controle te versterken.

De komende jaren zullen vooral benut moeten worden om de bestaande bestuurlijke, justitiële, sociaal-economische en milieuproblemen van de Antillen en Aruba aan te pakken. Uitvoering wordt gegeven aan plannen voor een beter financieel beleid en doelmatiger beheer van overheidsmiddelen, sanering van ambtelijke apparaten en het streven naar een sluitende begroting. In het bijzonder op Aruba wordt gewerkt aan verbetering van de

rechtshandhaving en een beter functioneren van politie en justitie. Criminaliteit rond de handel in drugs, zoals het witwassen van drugsgelden, wordt door wetgeving tegengegaan. Bijzondere aandacht verdient de eigen economische en politieke positie van de Nederlandse Antillen en Aruba in de Caraïbische regio, en de gevolgen voor deze landen van de verdergaande integratie van Nederland in de EU. Zij moeten meeprofiteren van de opleving in de Nederlandse economie. In een open economisch klimaat moeten mogelijkheden zijn voor vestiging van meer Nederlandse bedrijven op de eilanden, op voorwaarde dat het personeel primair wordt gerekruteerd uit de plaatselijke bevolking. Op deze manier kan ook de werkloosheid onder jongeren worden bestreden. Daarnaast moet ook de drugsverslaving onder Antilliaanse jongeren zowel op de Antillen als in Nederland systematisch worden aangepakt.

9.9 Minderheden

Het bestaande minderhedenbeleid wordt in grote lijnen voortgezet. Kern van dit beleid is het begrip integratie, waarbij mensen en bevolkingsgroepen volwaardig aan de Nederlandse samenleving kunnen deelnemen. Van minderheidsgroepen mag worden verwacht dat zij streven naar het burgerschap van de Nederlandse samenleving, met alle rechten en plichten die daaraan verbonden zijn. Op hun beurt mogen zij verwachten dat zij als volwaardige burgers beschouwd worden, en dat discriminatie met alle (wettelijke) middelen wordt tegengegaan. Het begrip integratie heeft ook culturele kanten. Onze cultuur zal beïnvloed worden door de komst van een groot aantal mensen met een andere cultuur, maar daarmee kan en mag de 'multi-culturele samenleving' niet tot beleidsdoelstelling worden verheven. De Nederlandse cultuur zal, ook in de beleving van de Nederlanders, blijven domineren. De integratie van etnische minderheden wordt bemoeilijkt door hun achterstand op terreinen als onderwijs en werkgelegenheid. De werkloosheid onder allochtonen is vele malen hoger dan die onder Nederlanders. Positieve actie en met name verbetering van het opleidingsniveau zijn sleutelbegrippen bij het bestrijden hiervan. Een voldoende beheersing van de Nederlandse taal is daarbij een eerste vereiste. Het opleggen van de eis daartoe in het kader van inburgeringscontracten is dan ook redelijk. De overheid moet dan wel voldoende mogelijkheden scheppen voor cursussen en andere vormen van taalonderwijs; een inhaalslag voor het wegwerken van de wachtlijsten hierbij is noodzakelijk.

Ook op het punt van de huisvesting verkeren etnische minderheden in een achterstandssituatie. Daarnaast kunnen zich spanningen voordoen met Nederlandse bewoners van dezelfde wijk die in een vergelijkbare positie verkeren. Bij de oplossing van deze problemen zijn stadsvernieuwing en wijkopbouwwerk van groot belang.

In het integratiebeleid spelen welzijnsvoorzieningen een belangrijke rol. De huidige trend in het beleid, waarbij aparte voorzieningen voor minderheden worden omgezet in deelname aan algemene voorzieningen, wordt door het GPV gesteund.

VASTE GROND

10. IN HET BUITENLANDS BELEID

10.1 Uitgangspunten buitenlands beleid

Omdat Christus de Koning der koningen is, zal de Nederlandse regering ook in het buitenlands beleid Gods wet als uitgangspunt moeten nemen. Het streven naar vrede en veiligheid en een rechtvaardige internationale orde zijn daarbij belangrijke doelstellingen. Het bereiken hiervan kan bevorderd worden door internationale samenwerking, maar behoud van de nationale zelfstandigheid blijft daarbij het uitgangspunt.

Opkomen voor een rechtvaardige internationale orde betekent onder meer een actieve inzet voor de naleving van de vrijheid van godsdienst en andere mensenrechten. Wanneer sprake is van grove schendingen van de mensenrechten mogen economische belangen Nederland er niet van weerhouden die aan de orde te stellen. Dit geldt met name voor de positie van christenen in islamitische en communistische landen, en voor volken tegenover welke Nederland historische verplichtingen heeft (Papoea's, Zuid-Molukkers). Actie hiertegen kan plaatsvinden in het kader van de EU, de VN of andere internationale organen. Daarnaast kan ook stille diplomatie een effectief middel zijn.

10.2 Europa

De Europese samenwerking is niet meer weg te denken, en ook voor ons land van grote betekenis. De Europese Unie moet een samenwerkingsverband van staten zijn, gericht op een betere uitvoering van overheidstaken op economisch terrein en de aanpak van grensoverschrijdende vraagstukken als bijvoorbeeld milieu- en vluchtelingenproblemen. Per beleidsterrein moet worden beoordeeld welke rol Europa moet spelen.

Elke lidstaat heeft zijn eigen cultuur. Voor Nederland specifieke zaken zoals het onderwijsstelsel, het kiesstelsel en andere waarborgen van vrijheden mogen niet aan federalisering worden opgeofferd. Ook mogen de Nederlandse taal en de eigen historische identiteit van Nederland niet ondergaan in een groot Europees geheel. Het streven naar een federale Europese staat wordt daarom door het GPV afgewezen. Het is ook door de uitbreiding van het aantal leden steeds minder realistisch geworden.

De invoering van de EMU is primair een politieke beslissing om het vastgelopen integratieproces vlot te trekken. Omdat het GPV de beoogde politieke unie afwijst wordt ook de monetaire unie afgewezen. Van de monetaire unie zal druk uitgaan om ook het economisch, fiscaal en sociaal beleid te harmoniseren. Dit zal dus een drastische inperking van het eigen Nederlandse beleid betekenen. Wanneer onverhoopt toch tot de EMU wordt besloten zullen de criteria voor toetreding bij de definitieve besluitvorming stringent moeten worden gehanteerd.

Meer samenwerking is nodig ten aanzien van het milieubeleid, het vluchtelingenbeleid en de criminaliteitsbestrijding. Voor het laatste is Europol belangrijk. Uitvoerende politietaken

moeten daaraan echter niet worden overgedragen.

Het regelen van een Europees minimumniveau voor het sociaal beleid en de werkgelegenheid is gewenst. De nadere vormgeving en invulling hiervan moeten een nationale aangelegenheid blijven.

De toetreding van een aantal Midden- en Oost-Europese landen tot de EU wordt bevorderd. Hierbij zal geleidelijkheid het uitgangspunt zijn. Nieuwe deelnemers moeten voldoen aan duidelijke voorwaarden, zoals een democratisch bestel, een goede mensenrechtensituatie, een markteconomie en een geharmoniseerde sociaal-economische wetgeving.

Naarmate het aantal leden van de EU groeit, zal unanieme besluitvorming steeds moeilijker worden en zal het nemen van meerderheidsbeslissingen onontkoombaar zijn. Ook moeten de complexe besluitvormingsprocedures worden vereenvoudigd en de openheid worden verbeterd. Bureaucratie en fraude worden bestreden. Door vestiging van het Europese Parlement in Brussel kan een aanzienlijke kostenbesparing worden bereikt.

Versterking van de democratische controle moet allereerst gezocht worden in het versterken van de rol van de nationale parlementen bij de Europese besluitvorming.

10.3 Ontwikkelingssamenwerking

Een rechtvaardige internationale orde betekent ook een rechtvaardige internationale economische orde. Nederland zal zich daarom ervoor inzetten dat allerlei tariefmuren die de toegang van ontwikkelingslanden tot de wereldmarkt verhinderen, worden afgeschaft. Daarnaast kan ontwikkelingssamenwerking een goed middel zijn om conflicten te voorkomen en vluchtelingenstromen te verminderen. De hulp wordt daarom in het bijzonder gegeven voor armoedebestrijding, in geval van rampen en noodsituaties, en voor de opbouw van een deugdelijke economie en een goed bestuursapparaat. Een deel van de ontwikkelingsgelden wordt besteed via de zgn. particuliere medefinancieringsorganisaties. Een belangrijk criterium bij de verdeling van de gelden over die organisaties is de doeltreffendheid en de efficiency waarmee de gelden worden besteed. De besteding kan efficiënter plaatsvinden door een minder rigide sturing uit Den Haag en een betere controle achteraf. De grote aandacht voor Oost-Europese landen mag niet ten koste gaan van de Derde Wereld. Het budget voor ontwikkelingssamenwerking moet daartoe geleidelijk worden verhoogd naar 1% van het Bruto Nationaal Product (BNP). Hiervan wordt 0.1 procentpunt besteed aan projecten in het kader van duurzame ontwikkeling, zoals het tegengaan van ontbossing en woestijnvorming.

Nederland heeft een bijzondere band met Suriname. De parlementaire democratie en rechtsstaat in Suriname worden door Nederland naar vermogen ondersteund met respectering van de Surinaamse soevereiniteit. Economische en financiële steun kunnen daarbij behulpzaam zijn. Uitgangspunt hierbij is het Raamverdrag van 1992. Daarnaast wordt gestimuleerd dat Surinamers uit Nederland mee gaan helpen om hun vaderland verder op te bouwen.

10.4 Defensie

De krijgsmacht belichaamt naast de politie het zwaard van de overheid. Haar voornaamste

taak is het garanderen van de nationale zelfstandigheid en het desgevraagd leveren van een bijdrage aan de internationale rechtsorde. Sinds het einde van de Koude Oorlog is de invulling van deze taak sterk gewijzigd, en werd de krijgsmacht ingrijpend gereorganiseerd. In de komende periode zal op dit punt naar rust worden gestreefd, en van verdere bezuinigingen worden afgezien. De aandacht moet nu gericht worden op voldoende materieel en opleiding om de nieuwe taken te kunnen vervullen.

Tot de nieuwe taken kan ook behoren het uitvoeren van vredesmissies waarvoor de Veiligheidsraad van de VN een helder juridisch mandaat heeft gegeven. Het uitgangspunt dat hiervoor vooraf toestemming van het parlement moet worden gevraagd, wordt wettelijk vastgelegd. Elke uitzending van Nederlandse militairen wordt vooraf zorgvuldig getoetst aan criteria van rechtmatigheid, doeltreffendheid, veiligheid en een heldere bevelsvoering en operationele organisatie. Samenwerking in NAVO-verband verdient de voorkeur. Hoge eisen worden gesteld aan de opleiding van militairen met aandacht voor de morele vereisten die passen bij de militaire functie. Wangedrag als veelvuldige dronkenschap en gebruik van verdovende middelen wordt tegengegaan en bestraft.

Reservisten vormen een belangrijk deel van de krijgsmacht. Naast het Korps Nationale Reserve dat specifiek nationale taken uitvoert kunnen reservisten op vrijwillige basis worden ingezet in internationale operaties.

De Nederlandse veiligheid is het best gediend door een goede samenwerking binnen de NAVO. Uitbreiding van de NAVO moet de vrede en stabiliteit in en buiten Europa bevorderen. Daarom moet dit zorgvuldig en stapsgewijs gebeuren. Landen die willen toetreden moeten over een voldoende en duurzaam democratisch gehalte beschikken. Parallel aan de uitbreiding wordt gestreefd naar een constructieve samenwerking met de Russische federatie.

Het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid van de Europese Unie (EU) moet niet te grote pretenties hebben. Een opgaan van de Westeuropese Unie (WEU) in de EU en daarmee de vorming van een Europese defensiemacht, is niet gewenst. Voorzover versterking van de Europese samenwerking op veiligheidsgebied wenselijk is, dient dit nadrukkelijk te gebeuren onder de paraplu van de NAVO en in nauw overleg met de Verenigde Staten. Met behoud van de nationale beschikkingsmacht over de krijgsmacht kan organisatorisch nauw worden samengewerkt met eenheden van NAVO-bondgenoten als het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en België. Met de Midden-Europese landen die in de toekomst het Atlantisch bondgenootschap zullen versterken, wordt samengewerkt met als oogmerk het verbeteren van de geoefendheid en het bouwen aan een stabiele Europese veiligheid.

VASTE GROND

11. VOOR DE OVERHEIDSFINANCIËN

11.1 Belastingen

Het Nederlandse belastingstelsel is aan herziening toe. De tarieven zijn hoog, maar wanneer men handig inspeelt op aftrekmogelijkheden kan de werkelijke belastingdruk sterk afwijken van verschillen in draagkracht. Dit leidt niet alleen tot onbillijkheden, maar is ook ongunstig voor de concurrentiepositie van Nederland ten opzichte van het buitenland, en kan de belastingmoraal van de burgers ondermijnen. De hoge belasting op arbeid is ongunstig voor de werkgelegenheid. Ook bevat het stelsel te weinig prikkels tot milieuvriendelijk gedrag.

Via een samenhangend pakket aan maatregelen moet aan deze bezwaren tegemoet gekomen worden. Het belastingstelsel moet tevens eenvoudiger worden, zodat regelingen controleerbaar en handhaafbaar zijn. Voorwaarde daarbij is dat geen grote negatieve effecten optreden voor groepen burgers, in het bijzonder voor hen met lage of middeninkomens.

11.2 Financieringstekort

Het financieringstekort bedraagt nu ongeveer 2%. Het vastgestelde meerjarenbeleid om dit in de komende kabinetsperiode met 1 procentpunt te verminderen, wordt voortgezet. Er wordt dus geen versnelde vermindering nagestreefd. De kosten van de vermindering met 1 procentpunt bedragen ongeveer 5,5 miljard gulden over een periode van 4 jaar.

11.3 Begrotingsruimte

De economische groei over de jaren 1974-1997 bedroeg 2,25% per jaar. Over de jaren 1994-1997 is dit 2,75%. Het lijkt daarom niet onvoorzichtig om voor de periode 1998-2002 uit te gaan van een economische groei van 2% per jaar. De budgettaire ruimte bedraagt dan ca. 25 miljard gulden. Hiervan is al 19,75 miljard 'vergeven' aan autonome ontwikkelingen en voorgenomen beleid. Voor nieuw beleid en reductie van het financieringstekort is dan 5,25 miljard beschikbaar. Extra ruimte ter grootte van 7,75 miljard kan gecreëerd worden door efficiencymaatregelen bij de overheid en in de collectieve sector (4 miljard), door vermindering van EU-aftrekken (1,5 miljard), minder uitkeringen door meer banen (1,5 miljard) en door bezuinigingen op posten als cultuur, topsport en kinderopvang (0,75 miljard). In totaal is er dan 13 miljard beschikbaar voor tekortreductie en nieuw beleid. Na aftrek van de tekortreductie van 5,5 miljard blijft nog 7,5 miljard over voor nieuw beleid.

11.4 Nieuw beleid

De 7,5 miljard gulden die beschikbaar is voor nieuw beleid moet volgens het GPV als volgt worden verdeeld:

Onderwijs	1,25	Kinderbijslag	0,6
Ontwikkelingssamenwerking	0,5	Werkgelegenheid	0,5
Investerings technologie etc.	0,7	Zorg	1,8
Rechtshandhaving	0,7	Jeugdhulpverlening	0,2
Inkomenssteun	1,25	Totaal 7,5 miljard	

SAMENVATTING IN ACTIEPUNTEN

1. Vaste Grond in het hele leven

- * Strengere regels voor kunstmatige bevruchting en prenataal onderzoek
- * Herziening abortuswetgeving
- * Versterking terminale en palliatieve zorg
- * Handhaving verbod op euthanasie

2. Vaste Grond in huwelijk en gezin

- * Aanscherping echtscheidingsregeling
- * Afschaffing arbeidsplicht eenoudergezinnen
- * Terugdraaien bezuiniging kinderbijslag voor grotere gezinnen
- * Versterking jeugdhulpverlening

3. Vaste Grond voor meer veiligheid

- * Versterking integraal veiligheidsbeleid
- * Wijksgewijs werken van politie en OM
- * Meer controle op opsporingsmethoden
- * Ruimhartige toelating van vluchtelingen

4. Vaste Grond voor werk en inkomen

- * Werkgelegenheid door loonmatiging en gericht beleid
- * Terugdraaien onrechtvaardige elementen in WAO, Nabestaandenwet en Ziektewet
- * Betaalbaarheid AOW door verlenging eerste schijf
- * Armoedebestrijding door selectieve verhoging (bijzondere) Bijstand

5. Vaste Grond in de zorgverlening

- * Groei budget gezondheidszorg met 2% per jaar
- * Vraaggerichte organisatie, versterking van de positie van de zorgvrager
- * Invoering ziektekostenverzekering volgens IZA-model
- * Flexibilisering van zorg

6. Vaste Grond bij het beheer van de schepping

- * Verhoging belastingen op milieuvervuilende producten
- * BTW-verschuiving van arbeidsintensieve naar milieuvervuilende diensten
- * Terugdringen CO₂ door onder meer benzine- en kerosineaccijns

- * Afremmen groei autoverkeer door meer openbaar vervoer
- * Strengere regels voor welzijn van dieren en genetische manipulatie.

7. Vaste Grond bij de economische en ruimtelijke ontwikkeling

- * Streven naar duurzame economische ontwikkeling door o.a. versterking technologiebeleid
- * Meer aandacht voor MKB
- * Spreiding van activiteiten en infrastructuur van de Randstad naar het noorden en oosten van Nederland
- * Voorlopig geen tweede nationale luchthaven.

8. Vaste Grond bij het ontwikkelen van talenten

- * Investeren in kwaliteit van het onderwijs
- * Wijziging stelsel studiefinanciering

9. Vaste grond voor het binnenlands bestuur

- * Geloofwaardige en integere overheid
- * Handhaving bijbelse normen in openbare zeden
- * Integratie van minderheden

10. Vaste Grond in het buitenlands beleid

- * Actieve inzet voor godsdienstvrijheid en andere mensenrechten
- * Behoud zelfstandige positie in Europa
- * Verhoging budget ontwikkelingssamenwerking naar 1% BNP
- * Samenwerking krijgsmacht in NAVO-verband

11. Vaste grond voor de overheidsfinanciën

- * Eenvoudiger en groener belastingstelsel
- * Vermindering financieringstekort conform planning
- * Ruimte voor 7,5 miljard nieuw beleid

KANDIDATENLIJST VAN HET GPV

1. G.J. Schutte	Zeist
2. E. van Middelkoop	Berkel en Rodenrijs
3. A. Slob	Zwolle
4. L. Bezemer	Hasselt
5. Mw. M. Haak - Griffioen	Soest
6. A.P. Heidema	Zoetermeer
7. Tj. Stelpstra	Heerhugowaard
8. Th. Haasdijk	Hoogland
9. Mw. D. de Graaff	Rotterdam
10. E. van der Sluis	Den Haag
11. S.J.C. Cnossen	Zwolle
12. M.P.H. van Haeften	Den Haag
13. J. Blokland	Capelle a/d IJssel
14. Mw. M. Wilcke - Van der Linden	Hoewelaken
15. J.D. Alsema	Ten Boer
16. L.C. Groen	Bunschoten-Spakenburg
17. L. Hordijk	Hoogland
18. M. van de Groep	Bunschoten-Spakenburg
19. K. Veling	Hatterm
20. J. Lagendijk	Assen
21. A.T. Kamsteeg	Dordrecht
22. J.P. de Vries	Amersfoort
23. Mw. E.P. van Dijk	Heino
24. S.J. Geerds	Amersfoort
25. R.A.C. Slager	Leek
26. A. van Hoffen	Emmen
27. R. de Boer	Kampen
28. J. van Groos	Waalwijk
29. J. Westert	Ommen
30. Mw. A.E.H. van der Kolk	Harderwijk

